

[Перейти](#)

15.07.2022

Ні війні

За два тижні з початку війни в Росії було затримано понад 13 тисяч учасників антивоєнних протестів, понад 700 осіб було заарештовано у адміністративних справах, проходять обшуки в домівках активістів та в офісах правозахисних організацій, 27 осіб стали фігурантами кримінальних справ, десятки видань зазнали блокування, було введено покарання за «Дискредитацію використання Збройних Сил Російської Федерації».

У цій доповіді ми розповідаємо, як російська влада боролася з антивоєнними виступами у перші тижні війни. У додатках — дані про затримання на антивоєнних акціях по містах та список заблокованих видань.

За чотири тижні, що минули з публікації цієї доповіді, придушення антивоєнного протесту в Росії посилилося. Ми доповнили текст новою інформацією про пропаганду та цензуру, протидію антивоєнним ініціативам, про адміністративні та кримінальні переслідування, застосування законодавства про іноагентів та прийняття нових обмежувальних законів. Коротко про ці зміни та загальну картину придушення антивоєнного протесту в Росії можна прочитати у новій версії резюме доповіді.

Російська версія: [Нет войне: Как российские власти борются с антивоенными протестами](#)

Англійська версія: [No to war: How Russian authorities are suppressing anti-war protests](#)

Дата публікації: 14 березня 2022

Дякуємо волонтерам ОВД-Інфо за допомогу при підготовці доповіді

ВСТУП

«Спеціальна військова операція Росії на Донбасі», що розпочалася рано-вранці 24 лютого, всього за кілька днів безповоротно змінила життя громадянського суспільства Росії. Минулі два тижні призвели до руйнівних наслідків.

Окрім військових дій на території України, «спеціальна операція» супроводжується тиском на громадянське суспільство всередині Росії. З першого дня з'явилися ті, хто не ставиться до неї з розумінням, та тим більше з ентузіазмом. Представники різних спільнот, включаючи журналістів, юристів, лікарів, учених, художників, письменників та багатьох інших направили десятки відкритих листів, у яких висловили незгоду з діями збройних сил Росії. У соціальних мережах з'явилися тисячі публікацій, котрі засуджують війну. По всій Росії відбулися антивоєнні акції. Крім того, збільшилася кількість пожертвувань у НПО та інші об'єднання, особливо у ті, що надають допомогу мешканцям України. Кількість індивідуальних пожертвувань постраждалим в Україні також суттєво зросла.

На усі ці ініціативи влада Росії відповіла новими репресіями та посиленням цензури. Люди, які підписали відкриті листи, зіштовхнулися зі звільненнями чи відрахуваннями з вузів, погрозами та іншими видами переслідування за вираження своєї антивоєнної позиції. Більшість незалежних ЗМІ, які висвітлюють військові дії, було заблоковано. Багато медіа припинили роботу або відмовилися від висвітлення цієї теми через ухвалення закону, який передбачає позбавлення волі до 15 років за поширення недостовірної інформації про дії російських збройних сил. Такі популярні соціальні мережі, як Facebook, Twitter були також заблоковані владою, а Tiktok обмежив свою роботу в Росії через зростання правових ризиків.

Крім того, за 17 днів антивоєнних протестів було затримано понад 14 тисяч людей, включаючи неповнолітніх, адвокатів, журналістів. На 6 березня зафіксовано щонайменше 116 випадків недопуску адвокатів та захисників у відділи поліції та як мінімум 17 — до судів. Було проведено обшуки у квартирах активістів, правозахисників та журналістів. Загалом за станом на 10 березня не менше 712 осіб отримали адміністративні арешти до 30 діб, 27 осіб стали фігурантами кримінальних справ, порушених у контексті цієї «спеціальної операції».

Далі ми розглянемо антивоєнні ініціативи вжиті громадянським суспільством та заходи з боку держави, спрямовані на придушення цих ініціатив.

ПРОПАГАНДА ТА ЦЕНзуРА

21 лютого 2022 року Росія офіційно визнала незалежність Донецької та Луганської Народних Республік, пообіцявши забезпечити «підтримання миру» на їхніх територіях за допомогою власних збройних сил. Пізніше було роз'яснено, що республіки визнаються у межах Донецької та Луганської областей, велика територія яких перебувала під контролем української влади. Рано-вранці 24 лютого 2022 року російські війська увійшли на територію України. Згідно з офіційною позицією уряду, цього дня Росія ініціювала не війну, а спеціальну військову операцію на Донбасі. Мета — «захист населення, демілітаризація та денацифікація України».

«Спеціальна операція» із самого початку супроводжувалася розгортанням державної пропаганди на всіх рівнях та безпрецедентним посиленням цензури.

Пропаганда

Російська влада стала активно використовувати пропаганду, яка виправдовує «спеціальну військову операцію» на Донбасі.

Вже в перші дні війни до російських шкіл надійшли рекомендації щодо проведення уроків для учнів 7-11 класів про війну в Україні. На цих уроках передбачалося доносити до дітей офіційну думку уряду про причини «спеціальної військової операції», а також засуджувати антивоєнні акції. У методичці, спрямованій вчителям, цитується виступ президента Володимира Путіна і наголошується, що має місце не війна, а «спеціальна військова операція», яка є «вимушеним заходом», вжитим для «порятунку людей» та «стримування націоналістів, які утискають російськомовне населення України».

3 березня Міністерство освіти влаштувало всеросійський відкритий урок «Захисники миру», на якому школярам представили передісторію нинішніх подій в офіційному трактуванні, а також пояснювали, яку небезпеку становить для Росії «інфраструктура НАТО» та як відрізнити брехню від правди.

Крім того, подібні бесіди рекомендували проводити і в деяких російських вищих навчальних закладах. Наприклад, 1 березня 2022 року Санкт-Петербурзький державний університет аерокосмічного приладобудування (ДУАП) опублікував розпорядження, що закликає вжити «заходи щодо попередження правопорушень та інших антигромадських дій учнів», а також «забезпечити проведення... виховної роботи, спрямованої на формування загальноросійської громадянської ідентичності та відповідальності, патріотизму, почуття гордості за історію Росії, збереження історичної пам'яті, поваги до пам'яті захисників Вітчизни та подвигів Героїв Вітчизни».

Адміністрації деяких російських вишів, включаючи МДУ, публічно висловили підтримку військових дій Росії

в Україні.

Студентський журнал DOXA повідомляє з посиланням на своїх підписників про різні випадки примусу до участі у пропагандистських заходах. Так, 3 березня студентів КБДУ в Нальчику зігнали на мітинг на підтримку війни та Путіна, а 9 березня у петербурзькому РПДУ імені Герцена студентів відповідно до указу ректора збирали на обов'язкову «кураторську годину», де переказували виступи Путіна і пояснювали навіщо потрібна війна, причому деякі групи задля цього знімали з пар.

Також відбулися провоєнні акції та демонстрації. 6 березня у 12 регіонах Росії пройшов автопробіг на підтримку спецоперації в Україні. У деяких регіонах люди — переважно з бюджетних організацій, таких як школи та лікарні — вишикувалися у формі літери «Z» для фото. Цим символом була позначена військова техніка, яка бере участь у «спеціальній операції». В даний час цей символ став універсальним знаком підтримки російської влади та бойових дій.

Наприклад, подібний захід пройшов у дитячому хоспісі у Казані. Під час цих акцій зазвичай немає поліції, учасників не затримують — більше того, їх навіть транслюють на головних каналах Росії. Окрім цього, влада зверталася до бюджетників із вимогами «підтримати» букву Z, розмістивши її у всіх можливих місцях. Ці заклики активно виконуються — у деяких містах подібна символіка заповнила громадський транспорт, з'явилася на офіційних сайтах, аккаунтах у соціальних мережах та будинках органів влади, на сайті обласної газети, у гуртожитках. Глави кількох регіонів змінили офіційні найменування суб'єктів РФ, наприклад, Кузбас офіційно було перейменовано на «КуZбас», а Забайкалля — на «Zабайкалля». Подібне перейменування торкнулося і відомств. Державні органи, федеральні та місцеві чиновники, провладні знаменитості та прості прихильники

влади стали ставити букву Z на аватари у соцмережах. Футболки з літерою Z з'явилися у великих російських інтернет-магазинах; їх також випустив державний телеканал RT.

Пропаганда: оновлення 14 квітня

У низці регіонів у березні пройшли заняття, присвячені фейкам, де учнів закликали не вірити повідомленням української влади про кількість загиблих російських солдатів. Цього ж місяця проводився урок «Братство слов'янських народів»: школярам розповіли про близькість культур Росії, Білорусії та України, «які мають саме сьогодні залишатися єдиним народом і не піддаватися провокаціям тих, хто намагається їх розділити».

У квітні Міносвіти направило до шкіл методички про проведення уроків на тему «Антиросійські санкції та їх вплив на вітчизняну економіку». На початку уроку вчитель має навести цитату президента Володимира Путіна про те, що «на Росію чиниться безпрецедентний зовнішній тиск». Також проводяться уроки на тему «гібридних конфліктів», у рамках яких школярам пропонується в ігровій формі визначати правдивість чи хибність різних повідомлень про те, що відбувається в Україні. Більше того, вчителям пропонувалося проводити урок про «героїв нашого часу» — про військових, які особливо відзначилися під час вторгнення на територію України. На ньому школярів закликали проводити акції з підтримки війни в особистих соціальних мережах.

4 березня було опубліковано звернення Російського Союзу ректорів з підтримкою вторгнення в Україну зі словами «Дуже важливо в ці дні підтримати нашу країну, нашу армію, яка обстоює нашу безпеку, підтримати нашого Президента, який прийняв, можливо, найскладніше у своєму житті, вистраждане, але необхідне рішення». На момент публікації лист підписали близько 300 керівників вищих навчальних закладів, включаючи такі

провідні вищі навчальні заклади країни, як МДТУ ім. Баумана, СПбДУ, НДУ ВШЕ, МДУ та інші.

16 березня 2022 року Президент заявив публічно про необхідність «самоочищення суспільства» і, що так звана п'ята колона націонал-зрадників, буде «виплунута на панель, як мошка, що залетіла випадково». Поряд з цим інші державні органи та офіційні особи публічно висловлювали свою про-військову позицію та нетолерантність по відношенню до альтернативної позиції суспільства.

Прес-секретар президента Дмитро Пєсков наголошував, що громадянам забороняється виходити на неузгоджені антивоєнні зібрання.

Заступник голови Ради безпеки Дмитро Медведєв назвав «зрадою» критику російської влади під час війни в Україні: «Ти можеш критикувати владу і свою країну, але не в ситуації війни чи спеціальної операції, яка ведеться».

Спікер Держдуми РФ Володін заявляв, що хоче домогтися звільнення працівників бюджетної сфери, які не погоджуються з війною в Україні.

МВС Росії відкрито закликала не брати участь в антивоєнних заходах 24 лютого та 6 березня. На своєму офіційному каналі МВС опублікувало також виступ на громадській раді на тему «Взаємодія Російської держави та суспільства в умовах неоголошеної війни»

«[00:07:37] Ми маємо, звичайно, своєму суспільству все-таки це якось демонструвати... [00:08:12] Цей абсурдний жахливий дух ненависті, бо й нам треба звернути увагу. У нас минулого року ось якраз наприкінці зими виходили на вулиці Москви величезні натовпи абсолютно безмізкої, абсолютно неосвіченої, але пронизаної тим нігілізмом, зневагою до власної батьківщини молоді... [00:08:45] Тому

сьогодні, я вважаю, що ми цілком — не цілком, а зобов'язані виступати зі словами підтримки...».

На засіданні Ради Безпеки РФ Голова Слідчого комітету звернув увагу на необхідність «організації цілеспрямованої роботи з виявлення та припинення протестних рухів, реагування на будь-які провокації, спрямовані на дискредитацію Росії, спотворення цілей, ходу та результатів спеціальної військової операції, що проводиться в Україні».

Блокування ЗМІ

24 лютого 2022 року Роскомнагляд проінформував ЗМІ про те, що під час підготовки матеріалів, що стосуються проведення «спеціальної військової операції», вони зобов'язані використовувати лише інформацію та дані, отримані з офіційних російських джерел. А якщо ні, то на такі ЗМІ можуть бути накладені штрафи в розмірі до 5 млн рублів за поширення свідомо неправдивої інформації на підставі статті 13.15 КоАП. Крім того, такі матеріали підлягають негайному блокуванню відповідно до статті 15.3 Федерального закону № 149-ФЗ «Про інформацію, інформаційні технології та захист інформації», до якої наприкінці 2021 року були внесені поправки посилюючі цензуру.

26 лютого 2022 року Роскомнагляд надіслав сповіщення з вимогою обмежити доступ до «недостовірної інформації» на адресу 10 ЗМІ — «Ехо Москви», «ІноЗМІ», «Медіазону», «The New Times», «Дощ», «Вільна Преса», «Крим.Реалії», «Нова газета», «Журналіст», «Леніздат». Серед причин обмеження Роскомнагляд вказав, що ці ЗМІ поширювали «матеріали, в яких операція називається нападом, вторгненням або оголошенням війни». Подібне повідомлення було направлено і онлайн-енциклопедії Вікіпедія, із претензіями до статті «Вторгнення Росії в Україну (2022)»

Після цього деякі видання стали супроводжувати свої матеріали приписками про те, що на вимогу Роскомнагляду вони публікують інформацію про війну в Україні, ґрунтуючись на російських офіційних джерелах. Наприклад, так почав робити РБК.

Сповіданням справа не обмежується. З початку «спеціальної військової операції» Роскомнагляд заблокував низку незалежних ЗМІ, які висвітлювали події, пов'язані з діями збройних сил Росії в Україні. Серед них: радіостанція «Ехо Москви», телеканали «Дош», «Сьогодні», «Томська агенція ТВ2», Медіазона, журнал «The New Times», видання «The Village», «Doxa», «Znak.com», «Тайга.Інфо», «Крим.Реалії» та інші. Список постійно поповнюється. За станом на 9 березня відомо лише про один випадок зняття блокування — розблокували видання «Сноб», яке видалило зі свого сайту всі матеріали про війну в Україні та зовсім відмовилося від висвітлення цієї теми.

Ось декілька прикладів обґрунтування блокування популярних ЗМІ:

- «Ехо Москви» та «Дощ» були заблоковані, оскільки, на думку Генеральної прокуратури, поширювали інформацію, що містить заклики до екстремізму, насильства щодо росіян, масових порушень громадського порядку та громадської безпеки, а також до участі громадян Росії у масових публічних заходах, які порушують чинний закон і «спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу».
- Імовірно, томська агенція ТВ2 заблокована з тих самих підстав.
- Сайт «Настоящее время» заблокований, оскільки там була «розміщена інформація, що розповсюджується з порушенням закону», а саме: «недостовірна суспільно значуща інформація про російських військових, нібито вбитих і взятих у полон на території України в ході спеціальної військової операції, що проводиться Збройними силами Російської Федерації».
- «Медіазону» заблоковано, оскільки в її матеріалах містилася «наперед помилкова суспільно значуща інформація, яка створює загрозу заподіяння шкоди життю та (або) здоров'ю громадян, загрозу масового порушення громадського порядку та (або) громадської безпеки. Зокрема, інформаційні матеріали про нібито напад Росією на територію України».
- Сайт The New Times заблоковано через статтю про загиблих в Україні російських солдатів.
- Інтернет-видання «Тайга.Інфо» заблоковане за використання слова «війна» під час висвітлення «спеціальної військової операції» на Донбасі.
- The Village та «Крим.Реалії» заблоковані за «публікацію недостовірної інформації на тему операції в Україні».

- Сайт студентського журналу DOXA заблокований через розміщення довідника про те, як розмовляти з родичами та колегами, які вірять російській пропаганді.
- У списку заблокованих також міститься низка українських ЗМІ, включаючи «Кореспондент.net», «Українську правду», УНІАН, «Гордон» та ін., а також закордонні медіа
- Російська служба BBC, Deutsche Welle, Meduza, «Радіо Свобода» та ін. Заблоковано було й сайт «Шукай своїх», створений за ініціативою МВС України, як було заявлено, для ідентифікації полонених та загиблих на території країни російських військовослужбовців.

10 березня 2022 року, Європейський суд з прав людини у відповідність до правила 39 ухвалив рішення щодо застосування термінового забезпечувального заходу у новій справі «АНО РВД „Нова газета“ та інші проти Росії» (скарга № 11884/22). Суд в інтересах сторін і належного розгляду, з урахуванням виняткового контексту, вказав російській владі утриматися до особливого розпорядження від дій і рішень, спрямованих на повне блокування та припинення діяльності «Нової газети», а також від інших дій, які в обставинах можуть позбавити «Нову газету» прав, гарантованих статтею 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Блокування ЗМІ: Оновлення 14 квітня

За даними Роскомсвободи, військову цензуру зазнало вже 1500 сайтів.

Продовжуються спроби блокування незалежних ЗМІ.

10 квітня стало відомо про блокування двох онлайн-видань — «Холод» та «Дискурс». Підставою для блокування стало порушення закону про дискредитацію армії.

Телеканал Euronews був відключений від ефіру, наступного дня на їхній частоті запустили мовлення державного каналу «Росія 24», а з 7 квітня там почав мовити новий телеканал «Соловйов.Live» журналіста Володимира Соловйова, внесеного до списків санкцій ЄС за підтримку ворожих дій Росії проти України.

При цьому багато ЗМІ вносилися до реєстру двічі.

Крім того, Роскомнагляд покликав російські ЗМІ, що взяли інтерв'ю у Володимира Зеленського, «відмовитися від публікації даного інтерв'ю», а також повідомив, що щодо них «було розпочато перевірку для визначення ступеня відповідальності та вжиття заходів реагування».

Також були заблоковані сайти правозахисників: асоціації «Голос», руху «За права людини» та Amnesty International. На вимогу Прокуратури соціальна мережа ВК заблокувала сторінки опозиціонерів, які виступили проти війни: Михайла Ходорковського, Олексія Навального, Іллі Яшина, сторінки команди Навального, фан-групи Катерини Шульман та інші.

Компанія Meta (Facebook та Instagram) визнана «екстремістською організацією».

Поряд із Снобом, з реєстру було виключено видання «Нові вісті».

Після тимчасового закриття Нової газети 28 березня та вимушеного від'їзду деяких журналістів видання через тиск з боку влади, 7 квітня 2022 року вони оголосили про запуск нового проекту — Нова газета. Європа.

**Посилення відповідальності
за «дискредитацію» армії та антивоєнні
заклики**

2 березня 2022 року до Державної Думи було внесено поправки до КК та КоАП, що передбачають покарання за:

- 1** публічне поширення явно неправдивої інформації про використання збройних сил Росії;
- 2** публічну дискредитацію використання Збройних сил Російської Федерації, зокрема із закликами до неузгоджених громадських заходів;
- 3** заклики до запровадження санкцій проти Росії.

Публічне поширення явно неправдивої інформації про використання збройних сил Росії як новий вид злочину тепер передбачено статтею 207.3 КК. Покарання варіюється від штрафу в 700 тисяч рублів до позбавлення волі на три роки, а за обтяжливих обставин — до п'яти років. За ті ж дії, що спричинили тяжкі наслідки, може бути призначено покарання до 15 років позбавлення волі (з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю терміном до п'яти років).

Нова стаття 20.3.3 КоАП встановлює покарання за громадські дії, «спрямовані на дискредитацію використання Збройних сил Російської Федерації» у вигляді штрафу до 50 тисяч рублів для громадян, до 200 тисяч для посадових осіб і до 500 тисяч для юридичних. За наявності кваліфікуючих ознак (серед них — заклики до проведення «несанкціонованих» публічних заходів, а також створення загрози життю та здоров'ю громадян, громадській безпеці тощо) штраф збільшується до 100 тисяч рублів для громадян, до 300 тисяч для посадових осіб і до 1 мільйону для юридичних осіб.

Дата, время, место и обстоятельства совершения административного правонарушения:
06.03.2022 г. в период времени с 15:00 осуществляя охрану общественного порядка и общественной безопасности на территории «Площади Революции» г. Красноярска (в районе дома № 110 по пр. Мира), была установлена и задержана гражданка
г.р., которая осуществляла публичные действия, направленные на дискредитацию использования Вооруженных Сил Российской Федерации в целях защиты интересов Российской Федерации и ее граждан, поддержания международного мира и безопасности, а именно, держала в руках тетрадь(формата А4) с надписью «ВОЙНЕ», публично демонстрировала его мимо проходящим гражданам, своими действиями подрывала доверие к проведению с согласия Совета Федерации ФС РФ, утвержденного постановлением от 22.02.2022 г. № 35-СФ, специальной военной операции по защите граждан ДНР и ЛНР, объявленного решением Президента РФ от 24.02.2022 г. В действиях отсутствуют признаки уголовно-наказуемого деяния.
Таким образом, г.р., совершила правонарушение, предусмотренное ч. 1 ст. 20.3.3 КоАП РФ.

Протокол про адміністративне порушення за статтею 20.3.3 КоАП /
Надала затримана

У разі, якщо людина, притягнута до адміністративної відповідальності за цією статтею, протягом року повторно вчиняє подібне діяння, настає кримінальна відповідальність

відповідно до нової статті 280.3 КК. Покарання — від штрафу в 100 тисяч рублів до позбавлення волі на строк до трьох років (з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на той самий термін). Якщо ці дії спричинили смерть через необережність та (або) заподіяння шкоди здоров'ю громадян, майну, масові порушення громадського порядку та (або) суспільної безпеки або створили перешкоди функціонуванню об'єктів життєзабезпечення, транспортної чи соціальної інфраструктури, кредитних організацій, об'єктів енергетики, промисловості чи зв'язку, максимальне покарання збільшується до штрафу в 1 млн рублів або позбавлення волі до п'яти років (з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на той же термін).

Згідно з новою статтею 20.3.4 КоАП, заклики до санкцій проти Росії караються штрафом до 50 тисяч рублів для громадян, до 200 тисяч для посадових осіб та до 500 тисяч для юридичних осіб. У разі повторного порушення протягом року людині загрожуватиме вже

кримінальна відповідальність за новою статтею 284.2 КК. Максимальним покаранням за цей злочин є позбавлення волі на строк до трьох років (зі штрафом чи без).

Ці зміни були внесені до другого читання законопроекту про кримінальне покарання для росіян за виконання іноземних санкцій, який не розглядався чотири роки. Вже за два дні після їх внесення Державна Дума одногосно прийняла поправки у другому та третьому читанні, Рада Федерації схвалила, президент підписав. Усе це сталося за день. З детальним оглядом змін можна ознайомитись тут.

Оголошення про закриття ЗМІ

Через численні блокування та загрозу притягнення до кримінальної відповідальності багато ЗМІ оголосили про закриття. Видання The Village випустило заяву про закриття офісу у Росії. Доц, томська агенція ТВ2, Znak.com, Bloomberg, CNN, BBC, ABC, CBS і CBC та інші заявили про тимчасове припинення роботи в Росії.

Радіостанція «Ехо Москви» також припинила своє мовлення. При цьому рішення про закриття радіостанції ухвалила не редакція, а рада директорів, яку контролює державна корпорація Газпром. Частота «Эхо Москвы» була передана для мовлення державному каналу Sputnik.

The Bell, Нова Газета, It's My City, Republic, Сноб, Адвокатська вулиця, Срібний дощ та інші ухвалили рішення не висвітлювати військові дії Росії в Україні та видалити (або змінити) наявні публікації на цю тему.

Списки заблокованих видань, що закрилися і відмовилися висвітлювати «спеціальну військову операцію», постійно поповнюються.

Обмеження доступу та уповільнення соціальних мереж

Крім блокувань ЗМІ, влада стала обмежувати доступ до популярних соціальних мереж. Так, Генеральна прокуратура визнала соціальну мережу Facebook причетною до порушень основних прав і свобод російських громадян. Відповідне рішення було прийнято відповідно до статті 3.3

Федерального закону «Про заходи впливу на осіб, причетних до порушень основних прав і свобод людини, прав і свобод громадян Російської Федерації» у зв'язку з «дискримінаційними діями» адміністрації цієї соцмережі (належить американській компанії Meta Platforms Inc.) щодо введення обмежень до облікових записів окремих російських ЗМІ — мережевих видань «Газета.Ру», «Лента.Ру», «Зірка» та РІА «Новини». У зв'язку з цим Роскомнагляд спочатку почав уповільнювати трафік, потім обмежувати доступ, а потім взагалі повністю заблокував Facebook в Росії.

Роскомнагляд також заблокував Twitter. Відомство вирішило, що в соцмережі поширюється недостовірна інформація про воєнні дії в Україні. Крім того, Роскомнагляд вимагав, щоб TikTok виключив військовий контент з рекомендацій для неповнолітніх і пояснив причини видалення сюжетів новин, опублікованих на офіційному акаунті «РІА Новини». Згодом TikTok сам обмежив свою роботу в Росії через зростання правових ризиків.

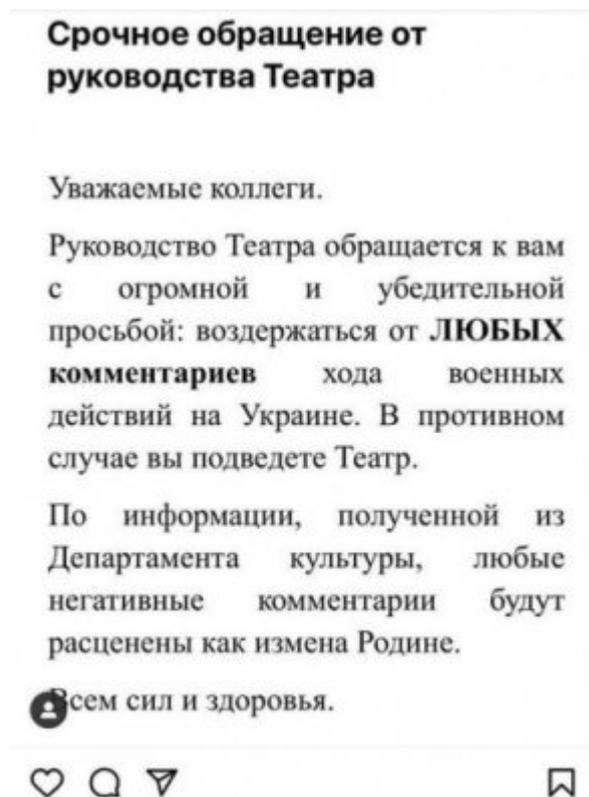
Роскомнагляд вимагав Google і YouTube прибрати «фейки» про ситуацію в Україні, що розповсюджуються як контекстна реклама.

11 березня 2022 року Генпрокуратура вимагала визнати материнську компанію Facebook — Meta «екстремістською організацією», а також заборонити в Росії Instagram.

Відомство направило до Слідчого комітету матеріали для вирішення питання щодо кримінального переслідування керівництва Meta, у зв'язку з «наявністю ознак злочинів, передбачених частиною 2 статті 205.2 КК РФ (пропаганда тероризму) та пунктом „а“ частини 2 статті 282 КК РФ (збудження ненависті та ворожнечі з загрозою застосування насильства)».

ПРОТИДІЯ АНТИВОЄННИМ ІНІЦІАТИВАМ

Широка антивоєнна громадська кампанія, незважаючи на офіційну риторику влади, від початку проявилася досить помітно і в різних формах.

В першу чергу в інтернеті почали запускати петиції, відкриті листи та заяви проти війни. Петиція, створена правозахисником Левом Пономарьовим на порталі Change.Org, набрала понад мільйон підписів. Наразі таких документів від представників різних професій та інших

об'єднань громадян налічується щонайменше 100. The Economist проаналізував 50 тисяч постів у Twitter та Instagram по хештегу #нівійні (#нетвойне), визначив геолокацію у 7 тисяч з них та виявив публікації у 83 російських регіонах та 50 містах країни — географія та масштаби підтримки безпрецедентні.

Після публікації та розповсюдження таких заяв стали надходити повідомлення про візити співробітників правоохоронних органів до людей, що підписалися, та організацій.

Є випадки звільнень. Керівники та співробітники структур, що фінансуються або пов'язані з державою — театрів, музеїв або великих компаній, йдуть за власним бажанням через моральні міркування та незгоду з політикою організацій. Відомі приклади примусових звільнень та тиску на співробітників різних інституцій, що висловилися проти війни.

Особливо це поширено у сфері культури. Наприклад, актор московського Театру ім. Маяковського опублікував «інформацію з Департаменту культури», яка, ймовірно, розповсюджується серед співробітників, про те, що будь-які негативні коментарі в бік «ходу військових дій в Україні» будуть розцінюватися як зрада Батьківщині. Директорку кінотеатрів «Політ» та «Зірка» Катерину Долініну попросили звільнитися наступного дня після підписання відкритого листа проти війни. Художнього керівника Центру ім. Мейєрхольда Дмитра Волкострелова звільнили після публікації антивоєнного посту в інстаграмі Центру. Телеканали «П'ятниця» та ТНТ закрили шоу та розірвали стосунки з продюсерами, які висловилися проти війни. Російські коміки Денис Чужий, Михайло Шац та Данила Поперечний, які підписали відкритий лист проти війни, розповіли про телефонні дзвінки з погрозами. На Льва Пономарьова 3 березня напали невідомі — під час нападу були присутні й співробітники телеканалу НТВ.

Про погрози розповіла Ксенія Суворова, укладачка та ініціаторка відкритого антивоєнного листа медичних працівників, який за тиждень набрав понад 17 тисяч підписів. Збір підписів було припинено через набрання чинності поправками про «фейки». Більше того, у Санкт-Петербурзькому державному педіатричному медичному університеті розглянули персональні справи співробітників, які підписали листи, які нібито «спрямовані на радикалізацію суспільства та екстремістські прояви». Деякі із співробітників вирішили не продовжувати працювати у російських держустановах.

Це далеко не єдиний виш, на співробітників чи студентів якого чинять тиск. За даними DOXA на 10 березня, як мінімум у 30 вищих навчальних закладах були проведені бесіди про неприпустимість участі у мітингах та публічного висловлювання позиції, відмінної від офіційної та кримінальної відповідальності за це. Студенти Вищої Школи Економіки повідомляють, що охоронці вносять до «якихось списків» студентів, які прийшли в антивоєнних масках. Один із співробітників РУДН повідомив ОВД-Інфо, що вранці 26 лютого поліцейські шукали у гуртожитках університету учасників антивоєнних протестів. Декан факультету управління та політики МДІМВ Генрі Сардарян запустив проект «за допомогою та підтримки Донбасу», студентів, які не хочуть брати участь у проекті, попросили залишити чат факультету. «Такі справи» («Такие дела») повідомляють, що у російських вишах студентів застерігають від виступів проти війни. Так, наприклад, студентам Московського університету харчових виробництв загрожували адміністративними покараннями чи відрахуванням за посади у соціальних мережах із критикою дій російської держави. Представники вишу зазначили, що відрахувати можуть як за матеріали у соцмережах, так і за активне обговорення подій в Україні. Подібна ситуація спостерігається і в РДУ імені С. А. Єсеніна. У Фінансовому

університеті при Уряді Російської Федерації старост попросили проводити «моніторинг» висловлювань як учнів, так і співробітників, а тим, хто мешкає у гуртожитку, погрожували виселенням за вивішування плакатів. Студенти факультету біоінженерії та біоінформатики та біологічного факультету МДУ повідомили про прихід оперуповноважених, які погрожували відрахуванням за похід на мітинг.

Словами все не обмежується. Санкт-Петербурзький державний педіатричний медичний університет вже відрахував двох студентів — Іллю Бочкарьова та Вікторію Першенкову. Раніше їх затримали через антивоєнні акції та притягнули до адміністративної відповідальності. Інформація про це з'явилася на сайті вишу. У повідомленні університет зазначає, що рішення про відрахування прийнято через порушення студентами статуту, а також у зв'язку з «поведінкою, несумісною з високим званням лікаря та студента медичного вишу».

9 березня стало відомо, що Санкт-Петербурзький державний університет (СПбДУ) підготував накази про відрахування 13 студентів, які були затримані на антивоєнних мітингах. До списку потрапила і Вероніка Самусік, яка висвітлювала акції як журналістка мережевого видання Sota.Vision та була затримана. Список може поповнюватись, оскільки з моменту виходу розпорядження пройшло ще кілька великих акцій.

Також були зафіксовані випадки тиску на вчителів та учнів російських шкіл у зв'язку із проведенням згаданих вище спеціальних уроків суспільствознавства на тему війни. Як повідомляє «Холод», вчителю з Іваново Олексію Второву, який відмовився включати учням виступ Путіна, загрожує звільнення. У Москві 7 березня до дванадцятирічного школяра, який висловив свою позицію з приводу війни з Україною, прийшли

співробітники поліції, відключили електрику та залишили повістку «про виклик на опитування».

Журналісти, які висвітлювали події, пов'язані зі «спеціальною військовою операцією», також зазнали тиску. 24 лютого 2022 року в місті Шахти була грубо затримана журналістка «Важливих історій» Ірина Доліна та оператор, з яким вона знімала репортаж про мешканців Ростовської області та біженців з ЛДНР. Привідом затримання силовики назвали «антитерористичну операцію». Журналістів змусили виїхати із міста під загрозою тривалого затримання. За кілька днів «Важливі історії» були внесені до списку небажаних організацій.

Журналістку «Коммерсанта» Олену Черненко виключили з пулу журналістів МЗС Росії за «непрофесіоналізм» після того, як вона написала відкритого листа із засудженням цієї «операції».

У Свердловській області поліція вилучила тираж кількох газет видавничої групи «ВК-Медіа» — «Вечірній Краснотур'їнськ», «Глобус» (Єров), «Вечірній Карпінськ» та «ПроСєвероуральськ.RU» — із заголовками, які засуджують «спеціальну військову операцію» на Донбасі. На обкладинках газет також було розміщено QR-коди з посиланням на петицію Change.org проти операції. У Москві в студію Partisan Press, яка друкувала антивоєнні плакати, приходили поліцейські і затримали співробітницю, які там знаходилися.

1 березня НПО та благодійні фонди, які підписали відкритий лист президентові проти воєнних дій на території України, повідомили, що їх відключили від благодійної програми на сайті мера Москви mos.ru. Пізніше голова центральної ради прихильників Єдиної Росії, заступник голови комітету Держдуми з розвитку громадянського суспільства Ольга Занко запропонувала позбавити державної підтримки НПО, які виступають проти інтересів Росії.

27 лютого 2022 року Генеральна прокуратура в контексті «спеціальної військової операції» опублікувала заяву, в якій згадується, що «надання фінансової, матеріально-технічної, консультаційної чи іншої допомоги іноземній державі, міжнародній чи іноземній організації або їхнім представникам у діяльності, спрямованій проти безпеки Російської Федерації. Федерації, містить ознаки складу якихось злочинів, передбаченого статтею 275 Кримінального кодексу Російської Федерації (державна зрада)». За скоєння вказаного злочину передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 20 років.

Ощадбанк (Сбербанк) уже почав блокувати карти росіян, які пожертвували гроші до українських фондів. В обґрунтування блокування банк посилався на виконання вимог Федерального закону «Про протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму».

ФСБ закликала повідомляти про контакти з можливими українськими шпигунами під загрозою кримінальної відповідальності.

Особливе ставлення виявилось і до громадян України. Українських громадян, затриманих на антивоєнних акціях із 24 лютого, окремо опитують силовики. Двоє громадян України, які постійно проживають та працюють у Москві, звернулися за юридичною допомогою через візит дільничного. Він ставив питання про цілі перебування в Росії, взяв їхні дані, сфотографував документи, мотивуючи процедуру «війною з Україною», застеріг від «інформації в Інтернеті» та запропонував не втручатися «у якісь речі на кшталт диверсії та тероризму».

27 лютого стало відомо про затримання понад 10 українців, які мешкають у Росії, нібито за порушення міграційного законодавства.

Зафіксовано випадки, коли на представників громадянського суспільства, які не підтримують різні дії влади, чинився тиск, опосередковано пов'язаний із тим, що відбувається в Україні. Так, 4 березня до офісів «Міжнародного Меморіалу» та Правозахисного центру «Меморіал» прийшли з обшуком люди з незрозумілих правоохоронних органів, без розпізнавальних знаків, не повідомивши про мету обшуку, не надавши ордеру чи інших документів. У офіси не пускали нікого, включно з адвокатами, вікна зачинили зсередини картоном. Одночасно з обшуками у «Меморіалах» ФСБ провело обшук в офісі Комітету «Громадянське сприяння», який очолює член правління ПЦ «Меморіал» Світлана Ганнушкіна. Обшуки у «Меморіалах» тривали понад 14 годин. Правоохоронні органи вилучили безліч речей та коробок із документами, не повідомивши яких, і намагалися зламати сейфи. Окрім цього листи паперу і фліпчарт, що знаходилися в одному з офісів, виявилися списаними літерами Z і V, якими зазначено військову техніку, що бере участь у «спеціальній операції» на території України. У деяких публікаціях ЗМІ зазначалося, що обшуки можуть бути пов'язані з кримінальним переслідуванням члена ПЦ «Меморіал» та керівника правозахисної організації «Допомога» Бахрома Хамроєва, якого звинувачують у публічному виправданні тероризму. Цю ж інформацію повідомляли деякі з співробітників, які прибули на обшуки, проте офіційних підтверджень цьому немає.

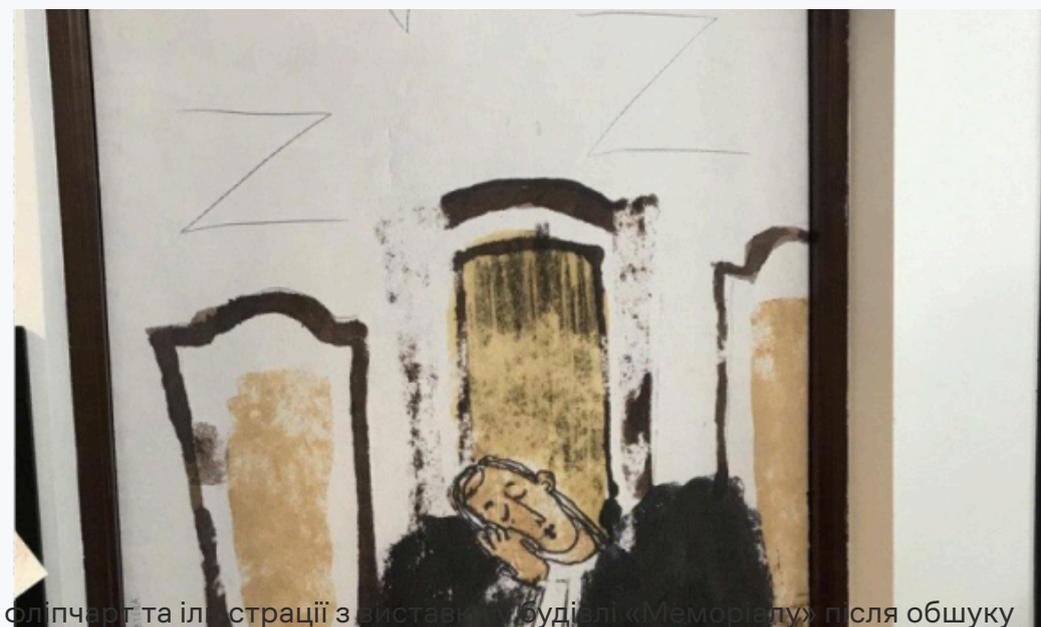
Букву Z виявив також на дверях своєї квартири кінокритик Антон Долін, який повідомив 6 березня про від'їзд із Росії, а також театральний критик Марина Давидова.

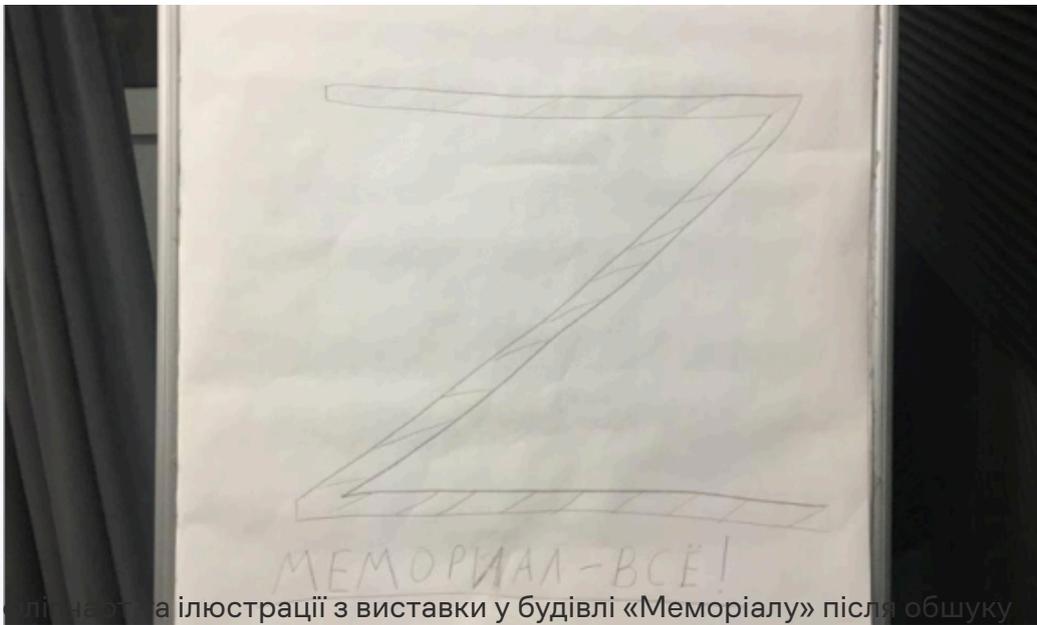
Двері квартири кінокритика Антона Доліна

Двері квартири кінокритика Антона Доліна

Фліпчарт та ілюстрації з виставки в будівлі «Меморіалу» після обшуку силовиків

Ілюстрація з виставки у будівлі «Меморіалу» після обшуку силовиків

ОМОН у Петербурзі, 13 березня 2022 / Фото: Протестна Росія

Протидія антивоєнним ініціативам: оновлення 14 квітня

Нова Газета повідомила, що жителі міста Калінінграда почали отримувати СМС від міської влади із закликом надсилати дані «провокаторів» для перевірки через «спецоперацію» в Україні. Повідомлення було підписано урядом регіону. Посилання із СМС веде на телеграм-бот із буквою Z на аватарці у кольорах георгіївської стрічки, який

«бореться з провокаторами та шахраями».

Користувачам пропонується повідомляти роботу «номера телефонів, а також електронні адреси інтернет-ресурсів, які використовуються для здійснення протиправних дій».

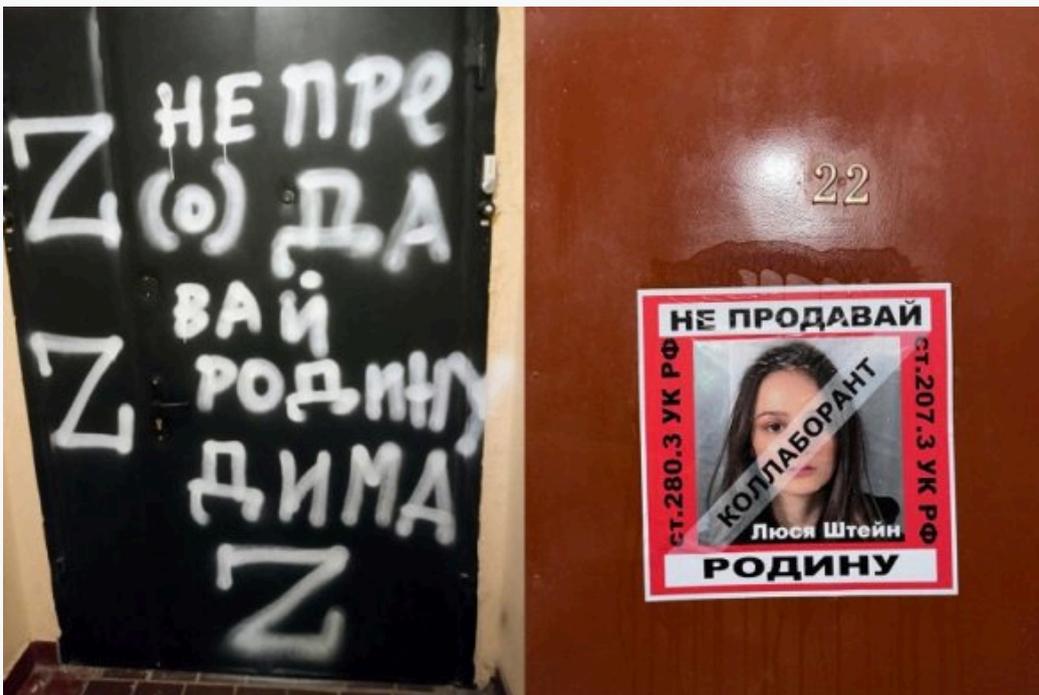
У Москві невідомі продовжують псувати двері незгодним із «спецоперацією». Житло співробітника «Меморіалу» Олега Орлова та автора телеграм-каналу «Протестний МДУ» Дмитра Іванова зіпсували «патріотичними» написами. При цьому це вже друга нападка на квартиру Дмитра Іванова. Таке сталося і з дверима московської муніципальної депутатки Люсі Штейн. У Санкт-Петербурзі ж, 25 та 26 березня, вандали зіпсували двері до квартири активістки Дарії Хейкінен. Крім листків з написами «Тут живе фінська нацистка», «Нацизм не пробачимо», невідомі зіпсували замки монтажною піною, залили двері зеленкою та підклали гній.

Двері у під'їзді экс-співробітника «Меморіалу» Олега Орлова / Фото: телеграм-канал «Повний ПЦ 2.0»

Двері керівниці руху «Маяк» Дар'ї Хейкінен після атак 25 та 26 березня / Фото: Дар'я Хейнікен

Двері активіста «Протестного МДУ» Дмитра Іванова та депутатки Люсі Штейн / Фото: SOTA та інстаграм Штейн

У день появи новини про запуск «Нова газета. Європа» було скоєно напад на Нобелівського лауреата та головного редактора «Нової газети» Дмитра Муратова. Муратов їхав у поїзді Москва — Самара, коли на нього вилили червону олійну фарбу з ацетоном із криком «Муратов, ось тобі за наших пацанів». Пізніше відповідальність за напад взяли

автори телеграм-каналу «Союз Z десантників». Нова Газета встановила особу нападника, ним, найімовірніше, був член спілки Микола Трифонов. Незважаючи на це, підозрюваного досі не затримано, кримінальну справу не порушено.

У день появи новини про запуск «Нова газета. Європа» було скоєно напад на Нобелівського лауреата та головного редактора «Нової газети» Дмитра Муратова. Муратов їхав у поїзді Москва – Самара, коли на нього вилили червону олійну фарбу з ацетоном із криком «Муратов, ось тобі за наших пацанів». Пізніше відповідальність за напад взяли автори телеграм-каналу «Союз Z десантників». Нова Газета встановила особу нападника, ним, найімовірніше, був член спілки Микола Трифонов. Незважаючи на це, підозрюваного досі не затримано, кримінальну справу не порушено.

Після новин про відрахування студентів за участь у неузгоджених мітингах з'явилася також інформація про грубі порушення у самій процедурі відрахування. «Нова Газета» передавала, що дві студентки РЕУ ім. Плеханова Поліна Лисенка та Антоніна Бегачова дізналися про своє відрахування 15 березня, коли не змогли зайти до свого навчального облікового запису Microsoft. Сам наказ про відрахування було випущено 28 лютого, пости в соцмережах проти війни було опубліковано 24 лютого. Студентки повідомили, що про відрахування їх мали

попередити за 14 днів. Співробітники адміністрації університету при проханні надати повідомлення про відрахування (яке має супроводжувати наказ) та довідки про проходження навчання лише надсилали студенток із кабінету до кабінету. Наразі було направлено звернення за роз'ясненням проректору РЕУ ім. Плеханова. На нього необхідно відповісти протягом 30 днів. Антоніна Бегачова та Поліна Лисенко заявили, що це рішення було ухвалене через публікацію кількох сторіс про початок «спецоперації» в Україні.

Тиск, опосередковано пов'язаний із тим, що відбувається в Україні

Крім того, були й випадки затримання адвокатів, а також проведення обшуків у їхніх квартирах. Ольгу Михайлову та Вадима Кобзєва, адвокатів Олексія Навального, затримали біля покровської колонії 22 березня, одразу після оголошення Олексію нового вироку. Пізніше їх відпустили без звинувачень. Обшук у квартирі адвоката Михайла Беняша пройшов за його відсутності 12 березня. 31 березня також було затримано, а потім відпущено адвоката Сергія Костюка та захисника Ірину Шипуліну, які співпрацюють з «ОВД-Інфо».

Також 28 лютого набуло законної сили рішення про ліквідацію «Міжнародного Меморіалу», а 5 квітня — рішення про ліквідацію ПЦ «Меморіал», незважаючи на рішення ЄСПЛ відповідно до правила 39 про зупинення процесів ліквідації. Всупереч Закону про некомерційні організації, який однозначно описує порядок ліквідації організації, на вимогу Мін'юсту Росії до ЄДРЮО (Єдиний державний реєстр юридичних осіб) уже внесено запис про нібито завершену процедуру ліквідації Міжнародного Меморіалу. В результаті цього рахунки Міжнародного Меморіалу заблоковані, і закрити зобов'язання перед співробітниками та зовнішніми організаціями неможливо.

8 квітня Мін'юст закрив у Росії представництва Amnesty International, Human Rights Watch, Фонду Карнегі та ще дванадцяти іноземних та міжнародних організацій. Відомство виключило їх із реєстру філій та представництв міжнародних організацій та іноземних некомерційних неурядових організацій через «порушення законодавства», не уточнивши, у чому полягали «порушення».

ПРИДУШЕННЯ АНТИВОЄННИХ АКЦІЙ

Вторгнення російських військових на територію України 24 лютого було раптовим, хоча раніше деякі західні ЗМІ повідомляли про можливість такого вторгнення. Початок війни викликав бурхливу суспільну дискусію, внаслідок чого люди у різних містах стихійно почали виходити на вулиці з одиночними пікетами, невеликими та масовими зборами. протестні акції, що почалися в четвер 24 лютого, тривають і досі.

Російське законодавство попри міжнародні стандарти не передбачає особливого правового режиму для спонтанних зборів. На практиці незгоджений характер навіть мирної акції дозволяє владі оголосити її незаконною, а учасників правопорушниками. Протягом минулих днів антивоєнних протестів у різних містах робилися спроби узгодити публічні заходи. Але вони не мали успіху.

На кінець першого тижня антивоєнних протестів також припали роковини вбивства російського опозиційного політика Бориса Немцова. Цього дня, 27 лютого, у різних містах Росії зазвичай відбуваються акції пам'яті. Цього року в деяких містах ці заходи також набули антивоєнного характеру. Узгодити проведення акцій із владою організаторам не вдалося.

- Так, у Москві планувалося традиційне масове покладання квітів біля місця вбивства Бориса Немцова. Спочатку цей захід був узгоджений, мерія не висловила заперечення щодо його проведення. Однак після початку операції в Україні мерія кардинально змінила своє рішення, надіславши листа, в якому повідомлялося про «скасування заходу».
- У Пермі організатори хотіли провести мітинг пам'яті Немцова, але поєднати його з антивоєнною акцією. Міська влада відмовила у відповідності до заходу, пославшись на відсутність згоди адміністрації губернатора. Раніше адміністрація губернатора відмовила відповідно до мітингу у зв'язку з «ускладненням санітарно-епідеміологічної ситуації». Організатори намагалися оскаржити відмову у суді, але безуспішно.

При цьому велика кількість поліції та автозаків на вулицях російських міст свідчить про те, що влада готова до зборів і спочатку налаштована на їх придушення та масові затримання учасників.

Санітарні обмеження

До початку антивоєнних протестів у низці міст Росії, включаючи Москву та Санкт-Петербург, через пандемію вже другий рік було повністю заборонено проводити будь-які публічні збори, включаючи навіть одиночні пікети. Подібні заборони співіснували з відкритими для відвідування нічними клубами, ресторанами, громадським транспортом, спортивними заходами, релігійними зборами та ін. Під заборною фактично опинилися лише протестні форми висловлювання та зборів. Подібні обмеження стали зручним приводом для заборони антивоєнних акцій, а також притягнення до відповідальності деяких протестувальників за порушення санітарних обмежень.

У розпал суспільної дискусії навколо військової кампанії та економічних санкцій влада почала знімати карантинні обмеження, зокрема скасовувати QR-коди для відвідування громадських місць та заходів. Разом з тим заборона на проведення громадських заходів, включаючи поодинокі пікети, залишається чинною, і влада продовжує відмовляти у відповідності до акцій.

- Наприклад, міністерство громадської безпеки Свердловської області відмовило лібертаріанцям у проведенні антивоєнного мітингу в Єкатеринбурзі. Активісти хотіли зібрати близько тисячі осіб, але міністерство визнало, що такий масовий публічний захід суперечить санітарно-епідеміологічним вимогам.
- З цієї ж причини московська влада відмовила у відповідності до заявки партії «Яблуко» на проведення антивоєнної ходи 12 березня.
- У Санкт-Петербурзі адміністрація Калінінського району відмовила у проведенні антивоєнного мітингу, пославшись на антиковідну постанову уряду, яка діє до 31 березня.
- Слід зазначити, що організатори заходів на підтримку «спеціальної операції» також стикаються з відмовами у відповідності до тих самих підстав: так, 7 березня лідер петербурзького відділення партії «Інша Росія Е.В. Лімонова» Андрій Дмитрієв оголосив людям, що зібралися на акцію, але її не погодили «через ковід». Крім того, муніципальні служби розпочали збирання снігу на площі Леніна, де й планувалася акція.

У період проведення «спеціальної військової операції» у деяких регіонах (наприклад, Татарстані, Томській області) були знову прийняті раніше скасовані коронавірусні обмеження на проведення публічних заходів.

Мирний характер акцій

Загалом антивоєнні акції мають мирний характер. Люди збираються на центральних площах міст, у деяких із собою плакати із закликами до миру чи вираженням підтримки народу України. Багато хто не має при собі якихось агітаційних матеріалів і просто приходить без нічого, або з невеликими значками на одязі чи сумках.

У матеріалах адміністративних справ щодо затриманих не йдеться про те, що протестувальники влаштовують масові заворушення чи якимось інакше порушують громадський порядок. Як правило, людей звинувачують у вигукуванні антивоєнних гасел, які закликають до миру: «Ні війні», «Я ніколи не пробачу вам цієї війни», «Путін, руки геть від України», «Ні війні з Україною», «Така Росія нам не потрібна! Україно, не здавайтеся» і т. д. При цьому такі гасла не містять образ і не суперечать стандартам свободи вираження. Незважаючи на це, влада продовжує стверджувати, що дані акції мають незаконний характер, їх учасники привертають увагу преси та перехожих, вигукуючи агресивні гасла, а також перешкоджають функціонуванню міської інфраструктури. Нижче наводимо кілька типових цитат із матеріалів справ щодо протестувальників:

- «У складі групи громадян... привертаючи увагу громадян та засобів масової інформації, ігноруючи роз'яснення співробітників поліції, що цей захід не погоджено урядом Москви, та вимоги про припинення протиправних дій, усвідомлено продовжив брати участь у неузгодженому публічному заході, і продовжив вигукувати „Ні війні“, „Я ніколи не пробачу вам цієї війни“, „Путін, руки геть від України“ та інші гасла, тобто добровільно взяв участь у неузгодженому публічному заході у поєднанні форм мітингу та пікетування».
- «Порушила порядок проведення публічного заходу у формі мітингу, який переріс у ходу, а саме перебуваючи в групі громадян понад 2700 осіб і будучи обізнаною про відсутність узгодження на проведення даного публічного заходу, взяла участь у неузгодженому... публічному заході... вигукувала гасла. „Ні війні!“. На неодноразові вимоги співробітника поліції... не реагувала, продовжуючи брати участь у неузгодженому мітингу, який переріс у ходу»

- »... відбувся публічний масовий захід у поєднанні форм мітингу та пікетування не узгодженого з органами виконавчої влади міста Москви з кількістю учасників понад 700 осіб, під час якого учасники заходу тримали плакати з написами: «Ні війні!», «Ні війні з Україною», «Така Росія нам не потрібна! Україна, не здавайтеся» тощо, при цьому вигукували гасла: «Немає війні!», тим самим привертаючи до цієї акції увагу засобів масової інформації, блогерів та невизначеного кола громадян. Однією з учасників цього громадського заходу була громадянка...»

При цьому деякі затримані стверджують, що жодних гасел не вигукували.

У матеріалах справ про залучення до адміністративних правопорушень також фігурують звинувачення у порушенні функціонування міської інфраструктури та створенні перешкод руху транспорту та пішоходів:

- Порушила порядок проведення публічного заходу у формі мітингу, що переріс у ходу, а саме перебуваючи у групі громадян понад 2700 осіб і будучи обізнаною про відсутність узгодження на проведення даного публічного заходу, взяла участь у неузгодженому... публічному заході...створюючи перешкоди функціонуванню об'єктів транспортної інфраструктури (автобусної зупинки). На неодноразові вимоги співробітника поліції... не реагувала, продовжуючи брати участь у неузгодженому мітингу, який переріс у ходу».

- Реалізація права на свободу зборів одна із легітимних форм використання міського простору. Відповідно до міжнародних стандартів влада зобов'язана виявляти толерантність до зборів і допомагати громадянам реалізовувати свої права, наприклад, переорганізуючи транспортні та пішохідні маршрути. Щодо як антивоєнних, так і інших протестів влада не виконує ці зобов'язання. Навпаки, протестувальники стикаються із масовими затриманнями. Велика кількість поліцейських і автозаків у центрі міст саме собою створює значно більші незручності для міської інфраструктури, ніж мирні протести.
- Так, у Новосибірську, за словами очевидців, 2 березня в районі 15:00 було закрито вихід зі станції метро «Площа Леніна» у бік краєзнавчого музею. Сама площа Леніна була оточена представниками правоохоронних органів, у районі пам'ятника було помічено автозаки.
- У Москві 6 березня ОМОН повністю перекривав виходи з Манежної площі, біля будинку Пашкова було перекрито тротуар, у бік Кремля нікого не пускали.

Правоохоронні органи повідомляють про випадки агресії та насильства з боку протестувальників. У Москві, Петербурзі та Єкатеринбурзі вже порушили кілька кримінальних справ про насильство щодо представника влади (стаття 318 Кримінального кодексу). Докладніше кримінальні справи, пов'язані з антивоєнними виступами, аналізуються у відповідному розділі цієї доповіді. Подані випадки вимагають ретельного вивчення та розгляду. Водночас важливо відзначити, що вони мають ізольований, а не масовий характер. Тобто не можуть самі собою характеризувати весь протест як не мирний.

Затримання

За даними ОВД-Інфо, з 24 лютого по 13 березня на антивоєнних акціях затримали щонайменше

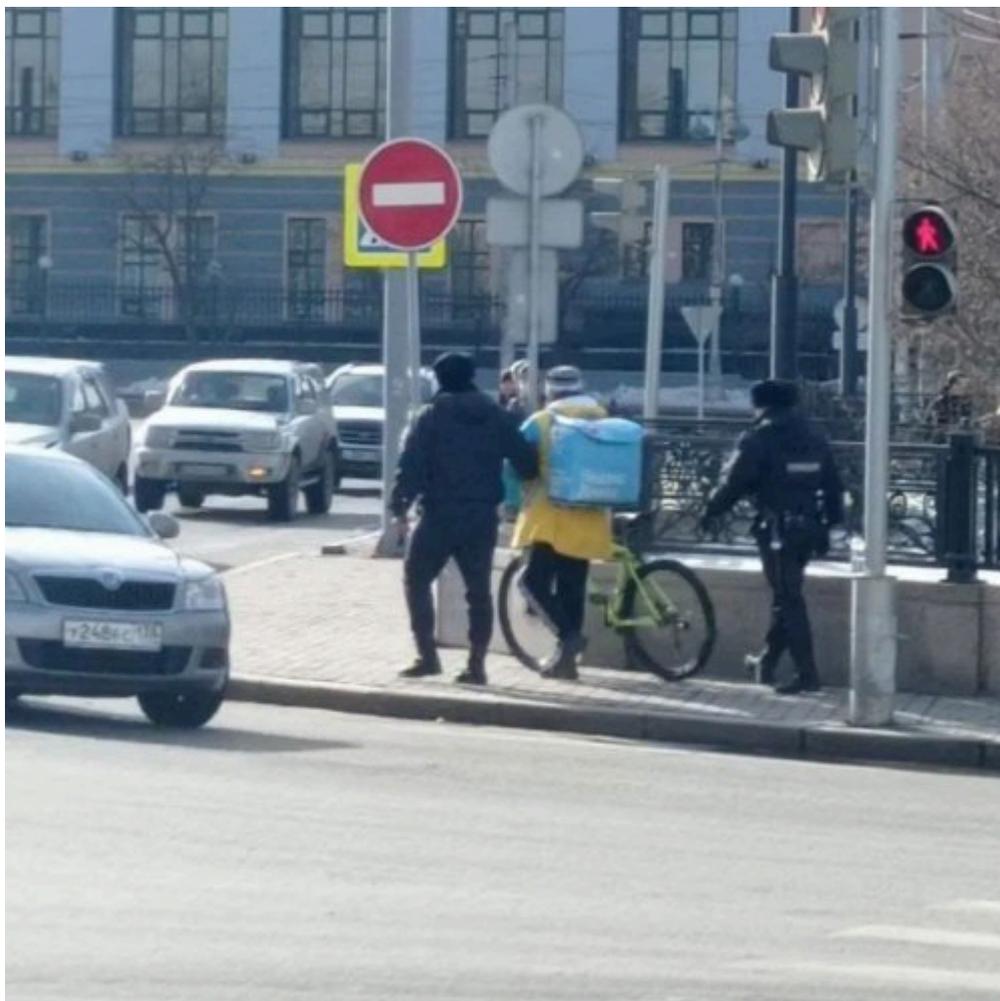
14 906 осіб у 155 містах Росії. Офіційної інформації про кількість затриманих по всій Росії не надходило, а окремі доступні дані московської поліції помітно занижені порівняно з оцінкою ОВД-Інфо: так, МВС заявило про затримання 600 осіб 24 лютого на першій акції протесту в Москві (за даними ОВД-Інфо не менше 1080) та про затримання 3500 осіб по всій Росії 6 березня (ОВД-Інфо зафіксував у цей день понад п'ять тисяч затримань).

Затримували людей з дітьми, тваринами та засобами пересування. Приводами для затримань ставали не лише масові протестні акції та стихійні прогулянки з великою кількістю учасників, але також поодинокі пікети та різні форми висловлювання протесту проти війни: використання антивоєнної символіки, одяг кольорів українського прапора, покладання квітів до посольства України або до могили Невідомого солдата.

- У день вторгнення російських військ на територію України з 11 години ранку почали надходити новини про перші затримання на одиночних пікетах у Москві, Новосибірську, Омську, Єкатеринбурзі, Іркутську та Саратові. В активістів були плакати «Омськ проти війни. Зупиніться», «Ні війні, не мовчіть», «Путін — військовий злочинець».
- 3 березня у Москві затримали художницю Катрін Ненашеву під час проведення «Мирної вечери» у «Відкритому просторі». «Звинувачують за статтею 19.3, „непідкорення поліції“, хоча я одразу віддала паспорт і одразу пройшла до машини. Нагадаю, що я навіть не стояла на пікеті і не була на антивоєнному мітингу сьогодні. Я просто організувала „мирну вечерю“, на якій люди могли отримати підтримку та поговорити про те, як впоратися зі стресом», — розповіла Ненашева. Суд заарештував її на 14 діб.
- 6 березня в Іркутську поліція затримала людину із заклеєним ротом та з чистим аркушем паперу, а також кур'єра «Яндекс.Лавки», який був одягнений у жовту куртку та синій рюкзак, повідомляє видання «Сибір.Реалії». Кур'єра відвезли до відділу поліції, велосипед залишився на тротуарі.
- Відомі випадки, коли увагу поліції привертали автомобілі з антивоєнною символікою: водіїв затримували, а іноді силоміць витягували з машини. У Челябінську машину з пацифіком кольорів українського прапора відправили на штрафстоянку.

- Відомо щонайменше 20 випадків затримань протестувальників вже після акцій. При цьому є випадки як затримання того ж дня — в Омську затримали людину, яка поверталася з одиночного пікету додому, — так і затримання наступними днями після акцій. Нам також відомо про дівчину, яку відпустили з ОВС «Тимірязевський» після одиночного пікету, проте наступного дня зняли з літака до Сочі та доправили до того ж відділку, щоб скласти протокол за ч. 5 ст. 20.2 КоАП (порушення порядку проведення громадського заходу учасником). Одну дівчину біля метро зупинив поліцейський, вручив квіти та попросив зробити фото. Через деякий час біля входу того ж таки метро дівчину затримав наряд поліції. Такі затримання відбуваються через систему розпізнавання осіб, коли після участі в акції камери на під'їзді або в метро ідентифікують людину.
- На акції 6 березня поліцейські змушували перехожих показувати вміст своїх мобільних телефонів, не пропускаючи їх у разі відмови. Якщо були якісь фотографії чи повідомлення, пов'язані з антивоєнними протестами, людину заарештовували. Те саме сталося 8 березня на двох станціях московського метро.

- Відомі випадки, коли увагу поліції привертали автомобілі з антивоєнною символікою: водіїв затримували, а іноді силоміць витягували з машини. У Челябінську машину з пацифіком кольорів українського прапора відправили на штрафстоянку.
- Відомо щонайменше 20 випадків затримань протестувальників вже після акцій. При цьому є випадки як затримання того ж дня — в Омську затримали людину, яка поверталася з одиночного пікету додому, — так і затримання наступними днями після акцій. Нам також відомо про дівчину, яку відпустили з ОВС «Тимірязевський» після одиночного пікету, проте наступного дня зняли з літака до Сочі та доправили до того ж відділку, щоб скласти протокол за ч. 5 ст. 20.2 КоАП (порушення порядку проведення громадського заходу учасником). Одну дівчину біля метро зупинив поліцейський, вручив квіти та попросив зробити фото. Через деякий час біля входу того ж таки метро дівчину затримав наряд поліції. Такі затримання відбуваються через систему розпізнавання осіб, коли після участі в акції камери на під'їзді або в метро ідентифікують людину.
- На акції 6 березня поліцейські змушували перехожих показувати вміст своїх мобільних телефонів, не пропускаючи їх у разі відмови. Якщо були якісь фотографії чи повідомлення, пов'язані з антивоєнними протестами, людину заарештовували. Те саме сталося 8 березня на двох станціях московського метро.

Як мінімум у чотирьох містах — Москві, Санкт-Петербурзі, Єкатеринбурзі та Новосибірську — були зафіксовані випадки, коли протестувальників затримували люди не у формі або без необхідних розпізнавальних знаків силових відомств.

Біля станції метро «Гостиний двір», де відбуваються антивоєнні акції протесту в Санкт-Петербурзі, 25 лютого

та 6 березня проходили концерти співробітників силових відомств на підтримку «спецоперації».

БОРОТЬБА З ПОШИРЕННЯМ ІНФОРМАЦІЇ ПРО АКЦІЮ

Масштаби контролю за будь-якими публічними закликами на акції стають дедалі жорсткішими. Нам відомо про десятки випадків, прямо пов'язаних з публікаціями в соціальних мережах, і ми очікуємо, що це число збільшуватиметься.

Наприклад, москвичка Софія Аттарева написала у твіттері пост про протест і видалила його за 29 секунд. Проте поліцейський все ж таки зміг зробити скріншот. Пізніше її затримали у московському метро, використовуючи систему розпізнавання осіб, та заарештували на п'ять діб, звинувативши в організації неузгодженого заходу (ч. 2 ст. 20.2 КоАП). Пізніше суд апеляційної інстанції скасував рішення про арешт.

До 73-річної Тетяни Шмакової додому також приходили поліцейські через антивоєнні публікації в соцмережах — жінку затримали та доправили до ОВС «Чертаново».

Звинувачення в організації неузгодженого заходу за посади в соцмережах регулярно використовується владою протягом кількох останніх років. Докладніше ця тема стосується розділу цієї доповіді, присвяченому адміністративному переслідуванню.

НАСИЛЬСТВО З БОКУ ПОЛІЦІЇ

Затримані та очевидці затримань повідомляли ОВД-Інфо про застосування співробітниками правоохоронних органів сили при затриманні, в автозаках та відділах поліції: людей валили на землю, кидали на асфальт, били

кийками, душили, били в живіт, по обличчю, очам, ударяли головою об стіну, викручували та заламували руки. Надходили повідомлення про синці та травми: переломи, вивихи рук, плечей і пальців, розтягнення ліктьового суглоба, садна на голові, зламаний нос, травму ока, опухлу від удару нозі, втрату свідомості. З Санкт-Петербурга надходили численні повідомлення про застосування електрошокерів.

Фото затриманих та очевидців

Фото затриманих та очевидців

Фото затриманих та очевидців

Нами зафіксовано щонайменше 39 випадків, коли з відділів поліції у Москві, Санкт-Петербурзі та Ростові-на-Дону затримані повідомляли про виклики швидкої допомоги та госпіталізації.

Так, наприклад, у Москві на антивоєнній акції 26 лютого поліцейські побили ногами та вдарили головою об капот машини чоловіка через те, що той відмовився віддати паспорт їм у руки. У Санкт-Петербурзі 24 лютого поліція жорстко затримала 80-річну блокадницю: її тягли землею, а синові зламали палець.

Про застосування сили до учасників акцій при затриманні, в автозаку або у відділах поліції в ОВД-Інфо повідомляли щонайменше з 30 відділів у 9 містах: Санкт-Петербурга, Москви, Улан-Уде, Єкатеринбургу, Самари, Челябінська, Нижнього Новгорода, Ярославля, Владивостока.

За оцінкою «Агори» на середину 28 лютого, правоохоронці необґрунтовано застосували силу проти більш ніж до 50 затриманих на протестних акціях 24-28 лютого. У ході акцій 6 березня співробітники застосували силу як мінімум до 34 затриманих.

Як мінімум у трьох містах — Санкт-Петербурзі, Челябінську та Москві — на затриманих одягали кайданки.

У московському ОВС «Братєєво» 6 березня співробітники відкрито знущалися з затриманих: застосовували насильство, погрожували, називали ворогами народу. Про схожу риторику повідомляли ще кілька затриманих за весь час акцій. Це перегукується із заявою Генпрокуратури про те, що будь-яка допомога Україні розцінюватиметься як держзрада. Затриманим загрозували візитом співробітників ФСБ, відправкою до наркологічного чи психіатричного диспансеру, порушенням кримінальних справ про екстремізм та тероризм, арештами без суду, зґвалтуванням.

Затримані також повідомляють про псування особистих речей, розбите скло автомобілів і телефонів.

УМОВИ ДОПРАВЛЕННЯ ТА УТРИМАННЯ

Затримані скаржилися на важкі умови доправлення та утримання у відділах поліції. Автозаки часто переповнені та не опалюються, що при довгому знаходженні всередині завдає додаткових незручностей. Надходили скарги і на заборони отримувати їжу та воду, відвідувати туалет, на те, що поліцейські відбирають телефони та документи одразу під час посадки в автозак, а також на гучну музику, яку включає поліція, щоб утруднити спілкування.

Переповнені автозаки у Москві / Фото надані затриманими

Переповнені автозаки у Москві / Фото надані затриманими

Переповнені автозаки у Санкт-Петербурзі / Фото надані затриманими

Переповнені автозаки у Санкт-Петербурзі / Фото надані затриманими

27 лютого біля автозаку, що стояв біля 35-го відділку поліції в Санкт-Петербурзі, почало диміти колесо, а дим став потрапляти всередину автобуса. Деяким людям стало погано від запаху, але їх відмовлялися випускати надвір.

6 березня у Москві автозак, у якому перевозили затриманих на неузгодженій акції, потрапив у аварію. Загалом в автозаку перебувало 29 людей. У поліції

зазначили, що в результаті ДТП дев'ятеро людей отримали легкі забиті місця: шість затриманих і троє співробітників поліції.

У відділах затриманих примушують — у тому числі із застосуванням насильства — здавати відбитки пальців і фотографуватися, а іноді навіть здавати зразки ДНК — нам відомо про більш ніж 300 таких випадків у 34 відділах поліції. Також поліцейські відбирають телефони та документи. У разі відмови від дактилоскопії затриманим загрожують статтею про непокору законній вимозі співробітника поліції (19.3 КоАП) та залишенням на ніч у відділку — у деяких випадках такі погрози реалізуються. З відділів поліції також надходили повідомлення про застосування насильства та загрози такого застосування, особливо при відмові затриманих повідомляти інформацію про себе поза паспортними даними, яких за законом достатньо для складання протоколу.

У московських ОВС «Орехово-Борисове Південне» та «Нагатино-Садівники» від затриманих вимагали передати 5-10 телефонних номерів тих, хто також виступає проти «військової спецоперації». Більше того, щонайменше 75 осіб, які перебували в інших відділах, повідомили нам, що їхні телефони забирали насильно, гортаючи історію дзвінків та повідомлень.

Найчастіше — як мінімум у 75 відділах поліції — залишеним на ніч у відділах затриманим не надають спальних місць, води та харчування. Є випадки, коли навіть передану затриманим їжу поліцейські не беруть або забирають собі. У деяких відділах поліцейські включали гучну музику вранці, побачивши, що затримані сплять і іншим чином заважали сну.

Умови утримання у відділах / Фото надані затриманими

Умови утримання у відділах / Фото надані затриманими

Умови утримання у відділах / Фото надані затриманими

Умови утримання у відділах / Фото надані затриманими

Умови утримання у відділах / Фото надані затриманими

У кількох відділах затриманим не передавали навіть життєво важливі ліки для лікування астми та діабету. В ОВС у районі «Академічний» Михайла Недопекіна, хворого на епілепсію, залишили на ніч.

Поліція систематично не допускає до відділів захисників. Ми зафіксували випадки недопуску адвокатів та захисників у 89 відділах поліції, з них щонайменше 18 — через введений план «Фортеця». Іноді до самого відділку захисникам дозволяли пройти, але не пускали до зали, де перебували затримані. Більше того, траплялися випадки, коли затриманих змушували писати відмову від захисника. Щонайменше у 8 випадках захисників виганяли з відділку — чи чинили на них інший тиск.

7 березня 2022 року в Санкт-Петербурзі адвоката Олексія Калугіна, який співпрацює з ОВД-Інфо, не пустили до відділку поліції No 31, до якого він прибув разом із колегою Сергієм Подільським, щоб представляти інтереси однієї із затриманих на антивоєнній акції. Співробітник поліції вимагав припинити зйомку, яку вів Калугін, незважаючи на те, що адвокати перебували за воротами відділку. Потім черговий ударив по телефону Калугіна і

почав викручувати йому руки, спробував надіти на адвоката кайданки, але не впорався з цим один — йому допомогли колеги, що підбігли, притиснувши Калугіна до паркану. У наручниках Калугін провів близько 15 хвилин, потім начальник ОВС наказав зняти їх. Він звинуватив Калугіна та Подільського у тому, що вони «захищають нацистів» і тому є їхніми посібниками. Він погрожував обома порушеннями справ про застосування насильства до представника влади та образу силовика, стверджуючи, що адвокати вдарили його та образили. Потім начальник ОВС дозволив адвокату Подільському продовжити роботу, а Калугіну пригрозив адміністративною статтею про непокору вимогам поліцейський, але згодом відпустив його.

ДОДАТКОВІ МЕТОДИ ТИСКУ НА ВРАЗЛИВІ ГРУПИ

Батьки та неповнолітні

За станом на 8 березня нам відомо як мінімум про 16 випадків затримання жінок, які мають дітей віком до 14 років, на строк, що перевищує законну норму в 3 години. Щонайменше у восьми випадках жінок залишали на ніч у відділенні. У двох випадках суд у Петербурзі призначав адміністративний арешт — три доби дали матері півторарічної дитини Євгенії Герасимчук та 29 діб арешту матері-одиначці Ганні Фірсовій. Її десятирічного сина відправили на час арешту матері до притулку.

У двох випадках батьків не пускали до неповнолітнього затриманого, восьми неповнолітніх залишали на ніч або відправляли до ізолятора тимчасового тримання, оскільки законні представники не могли приїхати до відділку. На деяких батьків склали протоколи за статтею про невиконання батьківських обов'язків (ч. 1 ст. 5.35 КоАП).

1 березня у Москві грубо затримали двох жінок та п'ятьох дітей 7-11 років, які прийшли покласти квіти до посольства України — їх протримали у відділку понад 3 години та погрожували залишити на ніч та позбавити батьківських прав.

Нам також відомо як мінімум про 29 випадків додаткового тиску поліцейських на громадян іноземних держав. Їх звинувачували у порушенні міграційного законодавства, погрожували депортацією, відокремлювали від інших затриманих, не допускаючи до адвокатів, що приїхали, також з ними проводили бесіди співробітники ФСБ.

Адміністративне переслідування

Влада активно переслідує протестувальників і всіх тих, хто публічно висловлює альтернативну думку про «спеціальну військову операцію». На 10 березня нам відомо про як мінімум про 712 адміністративних арештів, середня тривалість яких становить близько 10 діб (від 1 до 30 діб).

Затриманих звинувачували в непокорі законному розпорядженню співробітника поліції (стаття 19.3 КоАП), порушенні обмежень, введених для боротьби з розповсюдженням COVID-19 (невиконання правил поведінки при введенні режиму підвищеної готовності, 20.6.1 КоАП або її регіональні аналоги) в організації неузгодженого заходу (ч. 2 ст. 20.2 КоАП), а найчастіше — у порушенні порядку проведення публічного заходу (ч. 5 ст. 20.2 КоАП). Крім того, застосовувалися й інші частини статті 20.2 КоАП: ч. 6.1 про участь у заході, який створив перешкоди для функціонування інфраструктури, руху пішоходів та транспорту, або ч. 8 щодо повторного порушення порядку проведення публічного заходу. У Петербурзі популярністю користувалася стаття 20.2.2. КоАП про організацію масового одночасного перебування та (або) пересування громадян у громадських місцях, які спричинили порушення громадського порядку або

санітарних норм та правил. На сайтах районних судів, які розглядають справи про «порушення правил проведення публічних заходів», за даними на 11 березня, нам вдалося знайти інформацію про 7828 справ за статтею 20.2 КоАП, які надійшли до судів з 24 лютого.

Як вже було сказано вище, за звинуваченням в організації неузгодженої акції людей регулярно залучають за публікації у соціальних мережах. Так, 28 лютого Куйбишевський районний суд Петербурга визнав координатора та прес-секретаря руху «Весна» Євгена Затєєва винним в організації неузгодженого заходу через пост у соцмережах із пацифістським закликком зібратися біля Гостинного двору та заарештував його на дев'ять діб.

За даними із сайтів судів, лише з 24 лютого по 6 березня порушено 259 справ за ч. 2 ст. 20.2 КоАП, за якою переважно притягують до відповідальності авторів постів у соцмережах про майбутні протести.

За даними на 8 березня, справи за новою статтею 20.3.3 КоАП з'явилися за цей час як мінімум у 15 містах Росії. Приводом для порушення адміністративного провадження можуть стати написи «Ні війні» або плакати із згадкою про війну. У випадку, якщо вони супроводжуються закликком до участі в акції, застосовується друга частина статті, яка передбачає більший штраф. Вже відомо як мінімум про 144 протоколи за цією статтею — список, очевидно, поповнюватиметься. За даними на 11 березня, винесено вже як мінімум 14 обвинувальних рішень за цією статтею з покараннями у вигляді штрафів від 30 до 60 тисяч рублів. На окрему увагу заслуговує складання протоколу на настоятеля храму Воскресіння Христового в селі Карабаново Костромської області отця Іоанна Бурдіна за антивоєнну проповідь. Офіційна православна церква в особі патріарха Кирила, навпаки, підтримала спеціальну операцію.

Станом на 9 березня нам відомо про 17 випадків недопуску адвокатів до судів. У Невському районному суді Петербурга адвокату Марії Беляєвій, яка співпрацює з ОВД-Інфо, пристави заявили, що вона не є учасником процесу. А адвоката Федора Воскресенського не пустили до

Червоногвардійського районного суду навіть після того, як приставам зателефонував суддя і повідомив, що його допустили як захисника. У Калінінському суді Петербурга від затриманих вимагали відмовитися від адвокатів, обіцяючи призначити штраф, інакше — арешт.

Адміністративне переслідування: оновлення 14 квітня

За даними на 12 квітня, нам відомо, як мінімум, про 960 арештів у зв'язку з протестами у 33 регіонах Росії, а також у Криму. З них найбільше в Петербурзі (450), Москві (298), Ростовській області (63), Краснодарському краї (31).

Тривалість накладених арештів, про які нам відомо, становить від 1 до 30 діб, середня тривалість — 11 діб.

За даними на 13 квітня, нам відомо як мінімум про 993 справи за статтею 20.3.3 КоАП РФ про дискредитацію збройних сил Росії у 78 регіонах.

У тлумачних словниках, включаючи словник Ожегова, під «дискредитацією» розуміється підрив довіри, применшення авторитету будь-кого чи чогось. У самому законі визначення відсутнє.

Насправді у «дискредитації» звинувачують за:

- демонстрацію плакатів з написами «МИР», «Я ЗА МИР», «НІ ВІЙНИ», «NO WAR», «ФАШИЗМ НЕ ПРОЙДЕ», «ЧАС ЛЮБИТИ, НЕМАЄ ЧАСУ РОЗКИДАТИ БОМБИ», «ППП» (має кілька можливих інтерпретацій), «*** ** ***» та ін.;
- використання терміна «війна» у написі «НІ ВІЙНИ»;
- використання антивоєнних гасел;
- «мовчазну підтримку» антивоєнної акції;
- демонстрацію плаката, забарвленого кольорами українського прапора, з написом «Я проти спецоперації» та ін.;
- демонстрацію прапора України;
- вивішування у вікні плаката тематичного змісту;
- носіння захисної маски та предметів одягу з текстом тематичного змісту;
- носіння зеленої стрічки на одязі;
- участь або перебування поблизу антивоєнної акції;
- антивоєнні висловлювання поза протестними акціями;

- антивоєнні публікації, меми, фото та відео, коментарі в соціальних мережах та ін.

Як показала практика, найчастіше затриманих на антивоєнних акціях притягують до адміністративної відповідальності одночасно за двома статтями: за 20.3.3 та 20.2. КоАП РФ. Понад те, ми відзначили погіршення якості доведення провини у протоколах за статтю 20.3.3 КоАП РФ. Відомий випадок, коли правоохоронці використали пошуковик Яндекс для обґрунтування винності особи у дискредитації збройних сил РФ.

Крім того, зараз відомо також про дві справи, порушені за статтю 20.3.4 КоАП РФ (заклики до санкцій) у контексті запровадження санкцій через агресію Росії проти України.

- Директора компанії-видавця Гірничо-Алтайського тижневика «Листок» Ольгу Комарову викликали до прокуратури для складання постанови через статтю, опубліковану у виданні 30 березня 2022 року. За словами засновника газети Сергія Михайлова, у статті йшлося про обмеження на в'їзд до інших країн для регіональних чиновників.
- Також, 28 березня 2022 року Лефортовський районний суд Москви оштрафував Владислава Арінічева на 35 тисяч рублів через відео, в якому Арінічев розмірковував про запровадження санкцій.

З початку війни ми зафіксували щонайменше 153 випадки недопуску адвокатів до затриманих у 105 відділеннях поліції 19 міст Росії. У 23 таких випадках застосовувався план «Фортеця».

З 24 лютого співробітники поліції відбирали телефони у затриманих або вимагали доступу до них як мінімум у 64 відділеннях поліції, що, безперечно, ускладнює

можливість зв'язатися із захисниками, а також зафіксувати порушення для їхньої подальшої роботи. Більш того, були випадки, коли затриманим загрожували під час спроби зв'язатися з адвокатами та змушували відмовлятися від їхньої професійної допомоги.

КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Станом на 12 березня відомо про 21 кримінальну справу, що ймовірно, пов'язані з реакцією людей на «спеціальну військову операцію» в Україні. Детальна інформація про справи не завжди доступна.

Щонайменше шість справ порушено проти людей, які брали участь у протестних антивоєнних акціях. Усі вони заведені за статтею про застосування насильства щодо представника влади (стаття 318 КК передбачає покарання залежно від частини від штрафу до двох тисяч рублів до позбавлення волі на строк до 10 років). Три справи порушено в Петербурзі, дві в Єкатеринбурзі, одна в Москві.

Слідчий комітет прокоментував одну з петербурзьких справ: «Слідчі дадуть найжорсткішу правову оцінку кожному факту нападу чи скоєння інших протиправних дій щодо представників влади, які стоять на варті правопорядку».

Одну справу порушили в Петербурзі через антивоєнний перформанс: двох людей підозрюють у хуліганстві за спалення опудала в камуфляжі з мішком на голові та написом «ЗАБЕРІТЬ».

Ще одна справа також пов'язана з чимось подібним до антивоєнного перформансу, що трапився під час масової акції: за статтею про хуліганство (стаття 213 КК передбачає покарання: якщо скоєно поодиночі і без зброї — до п'яти років позбавлення волі, якщо зі зброєю, у групі або пов'язане із опором представнику влади —

до семи) у Москві порушили справу проти водія автомобіля з написами «Народ, вставай!» та «Це війна!», який виїхав на тротуар на Пушкінській площі на автомобілі, пошкодивши металеву огорожу, а потім підпалив салон.

Чотири справи порушені за статтею про вандалізм (стаття 214 КК, що передбачає покарання аж до позбавлення волі на три роки) за нанесення антивоєнних написів: у Володимирі, Білгороді, Феодосії та Новомосковську. З обшуками у володимирській справі приходили до місцевих активістів та співробітників інтернет-видання «Довід».

У Читі через відео про російських військовослужбовців в українському полоні порушено справу за статтею про публічне розповсюдження явно неправдивої інформації про обставини, що становлять загрозу життю та безпеці громадян (стаття 207.1 КК, передбачає покарання від штрафу до 700 тисяч рублів до обмеження волі до трьох років).

У Владивостоці та Тюмені через висловлювання в соцмережах порушили справи про заклики до екстремістської діяльності (стаття 280 КК передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк до чотирьох або п'яти років, залежно від частини статті).

Ще одна справа про застосування насильства до представника влади порушила в Москві фактично через антивоєнну символіку: співробітники ДПС зупинили автомобіль через розміщений на машині антивоєнний біло-синьо-білий прапор, після чого, за версією слідства, подруга водія спробувала втекти, а сам він застосував насильство до поліцейського, який намагався її наздогнати.

Зрештою, ще п'ять справ формально не пов'язані з антивоєнними виступами, проте те, що вони були порушені саме зараз і проти політичних активістів,

дозволяє припустити, що ці переслідування є частиною кампанії проти пацифістів. Три справи — у Петербурзі, Самарі та Казані — порушено за статтею про явно неправдиве повідомлення про теракт (частина 2 статті 207 КК, що передбачає покарання до п'яти років позбавлення волі). У Петербурзі у справі проходять не менше 12 активістів, обшуки були зроблені щонайменше за 59 адресами. Ще дві справи порушено в Новосибірську проти помічників місцевих депутатів за статтею про шахрайство (ч. 1 ст. 159 КК, що передбачає покарання аж до двох років позбавлення волі): обох звинуватили в тому, що вони обманом викрали гроші у міськради.

Як мінімум у трьох випадках з відомих нам кримінальних справ було опубліковано відео переслідуваних, у яких вони вибачаються за свої дії.

Притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які публічно висловлюють свою думку про воєнні дії Росії в Україні, є ще одним інструментом цензури та залякування незгодних з цими діями. Цей захід стримує ефект на всіх, хто хотів би висловитися навіть не стільки проти «спеціальної операції», а загалом за мир, а також висловити свою солідарність та підтримку мешканцям України. Беручи до уваги поправки до Кримінального кодексу, що дозволяють притягувати до відповідальності тих, хто поширює недостовірну інформацію про дії збройних сил Росії або дискредитує їх використання, можна припустити збільшення випадків притягнення до кримінальної відповідальності осіб за будь-які антивоєнні акції та висловлювання.

Крім того, Генпрокуратура заявила, що участь в антивоєнних акціях може бути розцінена як участь у діяльності екстремістської організації (частина 2 статті 282.2 КК передбачає покарання аж до позбавлення волі до шести років). «Необхідно враховувати, що джерелом

багатьох таких закликів є об'єднання, заборонені рішенням суду на території Російської Федерації у зв'язку із виконанням ними екстремістської діяльності», — заявили у відомстві. Очевидно, заява пов'язана з тим, що заклик брати участь в акціях проти війни з Україною було опубліковано в акаунтах Олексія Навального. Пов'язані з Навальним структури — Фонд боротьби з корупцією (ФБК), Фонд захисту прав громадян (ФЗПГ) та штаби у різних регіонах Росії 9 червня 2021 року були визнані екстремістськими організаціями та заборонені.

КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ: О НОВЛЕННЯ 14 КВІТНЯ

На 14 квітня нам стало відомо як мінімум про 26 справ у 16 регіонів, порушених за новою статтею 207.3 КК РФ, що передбачає відповідальність за публічне розповсюдження явно неправдивої інформації про використання збройних сил або виконання держорганами своїх повноважень за межами РФ. При цьому одна зі справ порушена стосовно неповнолітнього мешканця Новосибірська.

Приводами для кримінального переслідування ставали пости, репости та коментарі у соцмережах та телеграм-каналах. Так, наприклад, депутата Омської міської ради Дмитра Петренка звинуватили у розміщенні у своєму Телеграм-каналі посту «з інформацією та фотографії зруйнованих та знищених житлових будинків та дітей з тілесними ушкодженнями, які постраждали від нібито завдання авіаударів та артилерійських ударів Збройними Силами Російської Федерації» з «використанням свого службового становища».

За словами адвоката Данила Бермана, який захищає колишнього капітана внутрішньої служби МВС Сергія Клокова, якого звинувачують за частиною 2 статті 207.3,

у ухвалі про порушення справи йдеться про поширення «недостовірної інформації» під час телефонної розмови, а критерій «публічності» ніяк не обґрунтований. Слідство стверджує, що це був «груповий злочин за мотивами політичної та національної ненависті», а Клоков мав «зневажливе, недружнє, вороже-агресивне ставлення до російського народу та Російської Федерації загалом».

Більше про кримінальні справи проти незгодних з війною можна прочитати в нашому гіді — всього нам відомо про 84 фігуранти кримінальних справ.

ЗМІНИ У ЗАКОНОДАВСТВІ: ООНОВЛЕННЯ 14 КВІТНЯ

22 березня 2022 року Держдума одразу у другому та третьому читанні ухвалила поправки до КК та КоАП про відповідальність за «фейки» про діяльність держорганів за кордоном. Поправки було внесено до непов'язаного з їхньою темою законопроекту про відповідальність за знищення лісових насаджень. Таким чином влада знову уникла розгляду закону в першому читанні. Подібна ситуація вже відбулася зі створенням єдиного реєстру фізичних осіб-іноагентів — тоді поправки було внесено до другого читання законопроекту (40 921-8) щодо єдиних принципів та параметрів проведення дистанційного електронного голосування на всіх виборах у Росії.

Відповідно до нових норм, за поширення свідомо неправдивої інформації про діяльність держорганів Росії за межами країни передбачається відповідальність до 15 років позбавлення волі. За публічне поширення такої інформації загрожуватиме штраф у розмірі від 700 тисяч до 1,5 млн рублів або позбавлення волі на строк до трьох років. Те саме діяння, вчинене з використанням

службового становища, або групою осіб, або «за мотивами політичної ненависті чи ворожнечі» передбачає штраф у розмірі від 3 до 5 млн рублів або позбавлення волі на строк від 5 до 10 років. Якщо поширення «фейків» про російські держоргани спричинило тяжкі наслідки, покарання становитиме від 10 до 15 років позбавлення волі. Законом також передбачається відповідальність за «дискредитацію» держорганів Росії — штраф до 300 тисяч рублів або позбавлення волі на строк до п'яти років.

Поправки до КоАП — до статті 20.3.3. — припускають штраф від 30 тис. до 50 тис. рублів для громадян і від 300 тис. до 500 тис. рублів для юридичних осіб. Передбачено покарання за випадки, коли такі дії супроводжуються закликами до проведення несанкціонованих публічних заходів. У таких випадках розмір штрафу збільшується: громадян від 50 до 100 тис. рублів, для юридичних — від 500 тис. до 1 млн рублів.

Поправки були підписані президентом 25 березня і набули чинності 5 квітня.

23 березня у Держдумі було прийнято ухвалу про створення комісії з розслідування фактів втручання іноземних держав у внутрішні справи Росії. 5 квітня відбулося перше засідання цієї комісії, на якому було «намічено 11 напрямів протидії зовнішньому втручанню; підготовлено звернення до Генпрокуратури РФ про визнання небажаними 14 зарубіжних НПО, які займаються деструктивною діяльністю в Росії» та складено законопроект про можливість оперативно дати дзеркальну відповідь країнам, які заборонили російські ЗМІ. Цей законопроект було внесено до Держдуми вже 6 квітня. Він пропонує внести поправки до кількох законів щодо поширення інформації та ЗМІ. Законопроект дає Генпрокуратурі право без судового втручання закривати засоби масової інформації та ініціювати заборону

на роботу іноземних ЗМІ на території Росії у відповідь на закриття російських ЗМІ за кордоном. Відомство зможе вимагати від Роскомнагляду визнати реєстрацію будь-якого ЗМІ недійсною, якщо воно буде:

- поширювати «фейки» або інформацію, яка «ображає людську гідність та суспільну моральність»;
- висловлювати явну неповагу до суспільства, держави, офіційних держсимволів РФ, Конституції, органів держвлади;
- поширювати інформацію, що містить заклики до участі у несанкціонованих публічних заходах або запровадження санкцій; містити пропаганду, обґрунтування чи виправдання екстремістської діяльності.

Журналісти також нестимуть відповідальність за поширення таких відомостей. Законопроектом передбачається і негайне позбавлення акредитації журналістів ЗМІ, реєстрація яких буде визнана недійсною.

Більше того, передбачається позасудове блокування сайтів, які містять «недостовірну інформацію, що розповсюджується під виглядом достовірних повідомлень» про використання збройних сил, діяльність держорганів за кордоном, їх дискредитацію або заклики до санкцій. Після ухвалення нових поправок Генпрокуратура при «неодноразовому розповсюдженні такої інформації» отримає право спрямовувати вимогу Роскомнагляду про негайне блокування сайту, а також ресурсів, «подібних до ступеня змішування». Відповідно до закону, таке блокування не можна буде зняти.

4 квітня до Держдуми було внесено законопроект, який передбачає введення кримінальної відповідальності за виконання керівниками комерційних та інших організацій санкцій щодо Росії. Законопроектом

пропонується доповнити статтю 201 КК РФ «Зловживання повноваженнями». Якщо особи, які виконують управлінські функції в неприбутковій чи іншій організації, будуть використовувати свої повноваження з метою дотримання іноземних санкцій, це каратиметься штрафом до одного мільйона рублів або позбавленням волі на строк до 10 років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

5 квітня було прийнято у першому читанні проект закону «Про громадянство РФ», у якому, крім іншого, розширюється перелік злочинів, скоєння яких тягне у себе припинення придбаного російського громадянства. «Поряд із злочинами терористичної спрямованості до переліку включено деякі тяжкі злочини проти держави, а також злочини у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин», — йдеться у проекті закону. При цьому 12 квітня голова Держдуми В'ячеслав Володін сказав, що йому шкода, що росіян, які виступають проти війни, не можна позбавляти громадянства.

6 квітня було прийнято у третьому читанні поправки до Кодексу про адміністративні правопорушення, якими встановлюється відповідальність за публічне ототожнення ролі СРСР та Німеччини під час Другої світової війни. Відповідно до документа за публічне ототожнення «цілей, рішень та дій керівництва СРСР, командування та військовослужбовців СРСР з цілями, рішеннями та діями керівництва нацистської Німеччини, а також заперечення вирішальної ролі радянського народу у розгромі нацистської Німеччини та гуманітарної місії СРСР при звільненні країн Європи» у ЗМІ чи інтернеті громадянам загрожуватиме штраф у розмірі від 1 тис. до 2 тис. рублів або адміністративний арешт до 15 діб.

НОВІ «ІНОАГЕНТИ» ФІЗИЧНІ ОСОБИ: ООНОВЛЕННЯ 14 КВІТНЯ

5 квітня 2022 року Мін'юст вперше поповнив реєстр фізичних осіб-«іноземних агентів», додавши журналістів Євгена Кисельова та Матвія Ганапольського. На думку Мін'юсту, журналісти здійснюють політичну діяльність та отримують фінансування від України. До цього реєстр був порожнім, а небажаних фізичних осіб вносили до реєстру ЗМІ-«іноземних агентів».

З 2020 року, «іноземним агентом» можуть визнати фізичну особу, яка займається політичною діяльністю на території Росії або здійснює збір відомостей про військову діяльність Росії в інтересах та за підтримки, у тому числі фінансової, іноземного джерела, незалежно від громадянства особи. Під іноземним джерелом розуміється іноземна держава, її державні органи, міжнародні чи іноземні організації, іноземні громадяни чи особи без громадянства.

Для фізичних осіб-«іноземних агентів» в порівнянні з іншими видами «іноземних агентів» передбачена жорсткіша відповідальність за порушення обов'язків, пов'язаних із цим статусом. Відповідно до статті 330.1 КК РФ порушення зобов'язання про подання заяви про включення до списку фізичних осіб-«іноагентів» або вимоги про надання звітності, вчинене особою, підданою адміністративному стягненню за порушення правил звітності, тягне за собою кримінальну відповідальність. Крім того, неподання заяви про включення до списку іноагентів, вчинене особою, яка здійснює цілеспрямований збір відомостей у галузі військової діяльності Росії на користь іноземного джерела, також підлягає кримінальній відповідальності. Максимальна санкція за такі порушення становить 5 років позбавлення волі, тоді як для інших видів «іноагентів» максимальна кримінальна санкція становить 2 роки.

Інші реєстри поповнилися за цей період. До 14 квітня 2022 року в реєстрах іноагентів налічується 79 НПО,

131 ЗМІ (з них 82 — це фізичні особи, визнані російською владою ЗМІ-іноагентами), сім незареєстрованих громадських об'єднань. Крім того, 54 закордонні організації визнані небажаними на території Росії. Внесення до списків іноагентів супроводжується як формальними, і неформальними обмеженнями.

Наприклад, 8 квітня Мін'юст вніс Дмитра Дубровського до Реєстру ЗМІ-іноагентів. Раніше, наприкінці грудня стало відомо про рішення кадрової комісії НДУ ВШЕ не продовжувати контракт викладачеві Дубровському Дмитру Вікторовичу, аргументувавши своє рішення тим, що Дубровський буде в закордонному стажуванні і не зможе вести пари оффлайн. Сам викладач передав, що відклав стажування, але на рішення кадрової комісії його аргументи, на жаль, ніяк не вплинули.

У зв'язку з цим, 4 квітня магістерська програма «Політичний аналіз та публічна політика закрила трек «Права людини та демократичне управління», де більшість курсів викладав Дмитро Дубровський. Разом із виходом новини про закриття треку, академічна керівниця програми Ніна Бєляєва повідомила студентам, що звільняється із ВШЕ.

ВИСНОВОК

Є достатня ймовірність того, що вже існуючі репресивні практики тільки розширюватимуться. За перші два тижні влада випробувала нові інструменти репресій, і поки що немає жодних підстав вважати, що на цьому держава зупиниться. Після ухвалених Держдумою поправок до Кримінального кодексу про «фейки» нам тільки доведеться побачити масштаби та серйозність правозастосування оновленого закону. Незалежні ЗМІ та інші інформаційні ресурси закриваються чи припиняють писати про війну. Поширювати інформацію та будь-яким чином висловлювати точку зору, відмінну від офіційної,

звичайним громадянам стає дедалі небезпечнішим. Відкриті листи та пости про них вже видаляються із соцмереж або редагуються так, щоб підписанти не потрапили під дію нових репресивних законів.

Вже два тижні щодня відбуваються антивоєнні протести. Незважаючи на те, що всупереч заявам Генпрокуратури учасників протестів поки що не приваблюють як екстремістів, швидше за все покарання за подібні акції посилюватиметься. Представники проектів, які надають допомогу затриманим, також значно ризикують, публікуючи інформацію про протести та кількість затримань, консультуючи затриманих у відділах поліції, надаючи їм захисників у судах.

Підсилюючи цензуру, знищуючи незалежні ЗМІ і жорстоко придушуючи протест, російська влада прагне заглушити суспільну дискусію, ізолювати і маргіналізувати тих, хто висловлюється проти війни або допомагає людям, які зазнали переслідувань. Негативні наслідки від подібних дій цілком імовірно виявлятимуться у різних сферах життя протягом ще багато часу.

Важливо відзначити, що ні масові затримання, ні насильство щодо протестувальників не є для російської дійсності чимось новим. Для придушення антивоєнного протесту влада використовує напрацьований за минулі роки досвід. Останніми роками масштаб затримань тільки збільшувався, а заходи тиску посилювалися. Нині кількість затриманих на антивоєнних протестах поступово наближається до історичного для сучасної Росії максимуму, поки що поступається кількісно масовим затримкам початку 2021 року. При цьому інфраструктура та нормативна основа для масових затримань та утримання людей практично у тортурних створювалася роками. Це і заборонне законодавство, справи про поліцейське насильство, що не розслідуються, і

ігнорування плачевного стану багатьох засобів для перевезення та утримання затриманих людей.

Фундамент для масових блокувань ЗМІ та інформаційних платформ також був уже давно закладений законодавством про «суверенний інтернет», ЗМІ-«іноземних агентів», законами про протидію екстремізму та тероризму з їх максимально розмитими формулюваннями. У 2021 році багато російських медіа та журналістів було включено до реєстрів «іноземних агентів», деяким виданням довелося припинити роботу, деякі ресурси були заблоковані. На тлі пандемії COVID-19 розвиток набула обмежувальна практика застосування законодавства проти «фейків», якими на практиці оголошується будь-яка інформація, що не відповідає державній позиції. Зараз, у кризових умовах, ми спостерігаємо, з якою легкістю влада може придушити свободу вираження поглядів, використовуючи наявні в їхніх руках інструменти.

На окрему увагу заслуговує проблема законодавства про «іноземних агентів». В останні роки ця мітка стала одним із основних інструментів придушення владою громадянського суспільства в Росії. У воєнному контексті термін «іноземний агент» відмінно вбудовується в мілітаристську риторику. У перші два тижні війни та придушення антивоєнного протесту в Держдумі вже встигли обговорити створення єдиного реєстру для фізичних осіб — «іноземних агентів», що передбачає розширення цього поняття та включення до нього нових категорій осіб, наприклад співробітників організацій, оголошених іноагентами.

Ситуація розвивається стрімко, затримання протестувальників, блокування ЗМІ та ухвалення нових обмежувальних правил відбувається практично щодня.

Слідкувати про оновлення інформації про політичні переслідування в контексті війни можна в наступних

матеріалах ОВД-Інфо.

- Акції на підтримку народу України та проти війни
- Суди та інший тиск через акції на підтримку народу України та проти війни
- «Антивоенное дело»: гид ОВД-Инфо
- Щоденно оновлювана хроніка пригамування антивоєнного протесту англійською мовою

РЕЗЮМЕ

За перші два з половиною тижні війни в Україні та придушення антивоєнного протесту в Росії було затримано 14 906 осіб у понад сотні міст. Серед затриманих щонайменше 170 неповнолітніх.

Під час затримань та у відділах поліції правоохоронці застосовували силу: людей валили на землю, кидали на асфальт, били кийками, душили, били в живіт, по обличчю, очам, ударяли головою об стіну, викручували та заламували руки. З Санкт-Петербурга надходили численні повідомлення про застосування електрошокерів. Як мінімум 39 разів із відділів поліції повідомляли про виклик швидкої допомоги та госпіталізації. Затримані стикаються з відкритими знущаннями та тортурами з боку поліцейських, звинуваченнями у зраді Батьківщини, загрозами кримінального переслідування за екстремізм та тероризм, а також загрозами сексуального насильства. У відділах поліції люди відбирають телефони, вимагають повідомляти контакти знайомих, які виступають проти «спецоперації», без законних підстав знімають відбитки пальців, фотографують, беруть зразки ДНК і допитують. Особливу увагу поліцейських привертають затримані іноземці: їм загрожують депортацією, додатково опитують, у тому числі й співробітники ФСБ.

Крім насильства і катувань, затримані стикаються з важкими умовами доправлення до відділів поліції та утримання в них: деяких людей годинами тримають у неопалюваних та переповнених автозаках без можливості скористатися туалетом, у відділах поліції затриманим не завжди передають воду та їжу, не у всіх є спальне місце при тривалому затриманні. Відомо про випадки, коли поліцейські спеціально включали гучну музику вночі, щоби затримані не могли спати.

Влада прагне ізолювати затриманих, не пускаючи до них адвокатів та юристів. Крім оголошення спеціального плану безпеки «фортеця», що передбачає заборону на вхід у відділ поліції та вихід із нього, адвокатів не пускають до затриманих, посилаючись на якесь «розпорядження», або взагалі не пояснюючи причин. Самі адвокати та юристи, які допомагають затриманим, зазнають тиску та фізичного насильства.

Масові затримання на антивоєнних протестах відбуваються паралельно із судами над затриманими на акціях, а також над тими, кого затримали постфактум із використанням системи розпізнавання осіб. Як правило, затриманим звинувачують у порушенні проведення або участі у публічному заході, непокорі законній вимозі співробітників поліції, а також порушенні коронавірусних обмежень. До 11 березня відомо мінімум про 7828 адміністративних справ за статтею 20.2 КоАП. Також, на 8 березня відомо про застосування щодо протестувальників як мінімум у 15 містах нової статті про «публічні дії, спрямовані на дискредитацію використання Збройних Сил Російської Федерації з метою захисту інтересів Російської Федерації та її громадян, підтримки міжнародного миру та безпеки». У судах затримані на акціях протесту стикаються з конвеєрним підходом до розгляду справ, безліччю процесуальних порушень, у тому числі недопуском захисників, а також з переважним

обвинувальним ухилом. Затримані отримують арешти та багатотисячні штрафи.

Формальною основою для масових затримань є неузгоджений статус акцій. Російське законодавство не передбачає спонтанних зборів, у деяких містах ситуація посилюється чинною повною заборонаю на збори та поодинокі пікети через пандемію. При цьому самі протестні акції мають мирний характер, про що свідчать навіть матеріали адміністративних справ щодо затриманих. Окремі випадки насильства, в якому звинувачують протестувальників, мають ізольований характер і не роблять сам протест не мирним.

До 12 березня було відомо про 21 кримінальну справу, ймовірно пов'язану з реакцією людей на «спеціальну військову операцію» в Україні. Фігурантів звинувачують у застосуванні насильства до поліцейських, хуліганстві, вандалізмі, поширенні свідомо неправдивої інформації, закликах до екстремістської діяльності. До цього числа входить також щонайменше п'ять кримінальних справ, які безпосередньо не пов'язані з протестами, але вони з'явилися під час протестів і або порушені щодо активістів, або зачіпають активістів як свідків. Крім того, Генпрокуратура заявила, що участь у «незаконних» акціях може бути кваліфіковано як участь у діяльності екстремістської організації.

З переслідуваннями та негативними наслідками стикаються й родичі затриманих. Так, на батьків затриманих неповнолітніх складають протоколи за статтею про невиконання батьківських обов'язків, відомі випадки арешту матерів малолітніх дітей та поміщення дітей у притулок на час арешту матері. Крім адміністративного та кримінального переслідування, відомо і про інші форми тиску на протестувальників. Відомо про відрахування з університетів та звільнення за участь в антивоєнних протестах та ініціативах. До людей

і організацій, які підписали антивоєнні петиції або беруть участь в інших ініціативах, приходять співробітники правоохоронних органів, вони наражаються на телефон і фізичні напади.

Масові затримання та інші види переслідування виступаючих проти «спеціальної операції» відбуваються на тлі масштабної державної кампанії щодо посилення цензури та пропаганди. За минулі два тижні в Росії було заблоковано десятки ЗМІ та інформаційних ресурсів, багато видань отримали приписи видалити матеріали, що висвітлюють війну в Україні, низка редакцій прийняла рішення не писати на цю тему. Також було заблоковано соціальні мережі Facebook та Twitter.

Влада приймає нові закони, які встановлюють або посилюють відповідальність за ті чи інші форми розповсюдження неугодної інформації. Зокрема, запроваджено покарання за публічне поширення явно неправдивої інформації про використання збройних сил Росії, за дискредитацію використання збройних сил Росії, у тому числі із закликами до неузгоджених публічних заходів, а також за заклики до введення санкцій проти Росії. Також Генпрокуратура заявила про те, що «надання фінансової, матеріально-технічної, консультаційної чи іншої допомоги іноземній державі, міжнародній чи іноземній організації або їх представникам у діяльності, спрямованій проти безпеки Російської Федерації» містить ознаки державної зради та передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на термін до 20 років. 10 березня у другому читанні депутати Держдуми ухвалили законопроект про створення єдиного реєстру фізичних осіб — іноагентів, куди пропонується включити справжніх та колишніх співробітників організацій, оголошених іноагентами.

Разом із тиском на незалежні ЗМІ, що посилюється, нових масштабів набуває пропаганда: у школах і вишах

проводяться спеціальні заняття, де пояснюють причини «спеціальної операції» в Україні, організовуються демонстрації на підтримку російської армії, у бюджетних і близьких до держави установах насаджується мілітаристська символіка.

РЕЗЮМЕ: ОНОВЛЕННЯ 14 КВІТНЯ

Пройшло сім тижнів з початку російського вторгнення в Україну та чотири тижні з моменту публікації нашої доповіді про придушення антивоєнних протестів у Росії. З початку війни нам відомо про 15 428 випадків затримання: учасників акцій, журналістів, випадкових перехожих. Пік затримань припав на перші тижні війни, найбільше людей було затримано під час акцій 6 березня — не менше 5558 осіб у 77 містах Росії. Затримання супроводжувалися поліцейським насильством: людей валили на землю, кидали на асфальт, били кийками, душили, били в живіт, по обличчю, очам, ударяли головою об стіну, викручували та заламували руки.

Затриманому Максиму Андрєєнкову пошкодили зв'язки правого ліктьового суглоба. За його словами, йому при затриманні сильно

викручували руки, били по животу і ребрах, наступивши коліном на обличчя. 24 лютого 2022 року / Фото Максим Андреєнков

Поліцейські під час затримання протягли людину головою по асфальту, відділ ОВС по Алтуфіївському району. 28 лютого 2022 року / Фото надане затриманим

Затриманий у Москві Антон Міщенко розповів, що його побили за зйомку співробітників поліції біля відділку поліції Мар'їно. За словами лікарів швидкої, у Міщенка струс. 6 березня 2022 року / Фото надане Міщенком

Василю Тиханову в Петербурзі розбили голову під час затримання. 6 березня 2022 року / Фото надане Тихановим

Після цього була хвиля кримінальних переслідувань: станом на 14 квітня нам відомо про 84 фігуранти кримінальних справ, з них 26 осіб з 16 регіонів звинувачуються або підозрюються в «публічному поширенні явно неправдивої інформації про використання збройних сил РФ» (ст. 207.3 КК РФ, введена у березні 2022 року). Кількість справ постійно зростає. Всі ці репресії відбуваються в контексті безпрецедентного придушення ЗМІ, блокувань інформаційних ресурсів, оголошення журналістів та правозахисників іноземними агентами, припинення роботи російських та зарубіжних НПО, а також посилення законодавства, яке все більше обмежує громадянські права та свободи в Росії.

Щоб розповісти про розвиток ситуації з придушенням антивоєнного протесту та громадянського суспільства в Росії, ми підготували оновлення до нашої доповіді. Зокрема, за минулі чотири тижні з публікації першої версії доповіді нам стало відомо про близько півсотні нових кримінальних справ за участь у протестах чи антивоєнні висловлювання, наприкінці березня було винесено перший вирок — жінку засудили до двох років колонії

за звинуваченням у заподіянні фізичної шкоди поліцейським у Москві. Людей також звинувачують у хуліганстві, вандалізмі, залученні до масових заворушень, у закликах до здійснення екстремістської чи терористичної діяльності, поширенні хибної інформації, клепаї, шахрайстві та інших злочинах.

Набирає обертів хвиля адміністративних справ щодо учасників протестів. З 24 лютого до 12 квітня суди призначили не менше 960 арештів у зв'язку з протестами в Росії. Поряд із «мітинговою» статтею 20.2 КоАП для придушення антивоєнних протестів застосовують ухвалену в березні статтю 20.3.3. КоАП, яка передбачає відповідальність за «дискредитацію» російських військових. На думку поліції та судів, російських військових дискредитують плакати, значки з написами «За мир», «Ні війні», порожні аркуші паперу, прапори України тощо.

В даний час нам відомо не менше ніж про 993 справи, порушені за статтею 20.3.3 КоАП. Непоодинокі випадки, коли затриманим на протестних акціях одночасно ставлять дві статті: 20.2 за участь у неузгодженому з владою публічному заході та 20.3.3. за «дискредитацію» російських військових. Крім того, за минулий час з'явилися як мінімум дві адміністративні справи за звинуваченням у закликах до санкцій проти Росії (ст. 20.3.4 КоАП).

Не припиняється і продовжує посилюватись правозастосовна практика законодавства щодо «іноагентів». На початку квітня Мін'юст вперше поповнив список фізичних осіб-іноагентів, додавши туди двох журналістів, які нібито отримують фінансування з України. Раніше фізичних осіб визнавали ЗМІ-«іноагентами», а спеціальний список був порожнім протягом майже півтора року. Також не припиняється поповнення та інших списків «іноагентів» фізичними особами, ЗМІ та НПО. Ще на початку березня російський парламент ухвалив закон про єдиний список фізичних осіб «іноагентів»,

до якого можуть включати широке коло людей, які коли-небудь і якимось чином «асоційовані» з діяльністю НО та ЗМІ, визнаних «іноагентами».

На початку квітня набуло чинності рішення суду щодо ліквідації Правозахисного центру «Меморіал». Раніше ліквідований Міжнародний Меморіал, порушуючи закон про НПО, було виключено Мін'юстом з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, внаслідок чого організація не може використовувати свої рахунки та власність, щоб виконати зобов'язання. Також, 8 квітня Мін'юст закрив у Росії представництва Amnesty International, Human Rights Watch, Фонду Карнегі та ще дванадцяти іноземних та міжнародних організацій.

Масовими стали акції залякування правозахисників та журналістів, у тому числі з використанням символіки російської «спецоперації» у вигляді букв Z та V: невідомі наносять ці символи на двері будинків, підкидають свинячі голови до дверей, обливають людей фарбою, тощо. У військових умовах риторика поліцейських та суддів також набула мілітаристського характеру: учасників протестів та тих, хто захищає їхні права або публікує про них матеріали, називають зрадниками. Влада закликає до доносів і заохочує їх до людей, які виражають антивоєнні настрої.

З початку війни ми зафіксували близько ста п'ятдесяти випадків недопуску адвокатів для допомоги затриманим у відділеннях поліції. Тиск на адвокатів та юристів, які намагаються допомогти переслідуваним за антивоєнні висловлювання та протести, триває. Після побиття поліцейськими адвоката у відділенні поліції Санкт-Петербурга в ніч 7 березня стало відомо про декілька випадків затримання інших адвокатів та обшуків у їхніх квартирах.

За даними правозахисного проекту «Роскомсвобода», російська влада з початку війни заблокувала близько

півтори тисячі сайтів. Багато видань змушені припинити свою роботу в Росії та недоступні для читачів без використання VPN та інших засобів обходу блокувань. З 24 лютого нам стало відомо про затримання щонайменше 94 журналістів. Блокування ЗМІ і тиск на журналістів проходять на тлі пропаганди, що триває в школах і ВНЗ, у заявах офіційних осіб, а також у державних і пов'язаних з державою ЗМІ.

Придушення антивоєнних протестів і громадянського суспільства на Росії супроводжуються постійним прийняттям нових обмежувальних законів. Так, наприкінці березня законодавчо встановлено заборону поширення «завідомо хибної» інформації про діяльність російських держорганів там, на початку квітня запроваджено адміністративну відповідальність публічне ототожнення ролі СРСР і Німеччини під час Другої Першої світової. Держдуму внесено законопроекти про додаткові можливості для визнання недійсною реєстрації будь-якого ЗМІ, позбавлення журналістів акредитації, для заборони на роботу іноземних ЗМІ в Росії; обговорюються законопроекти про кримінальну відповідальність керівників комерційних та інших організацій виконання санкцій щодо Росії, і навіть про розширення переліку підстав припинення російського громадянства.

Ещё почитать

«Что-то не так с Горецкой»: история ростовской провокаторки и свидетельницы обвинения в двух политических делах

Оппозиционерка подбивала знакомых устраивать поджоги и писать лозунги на стенах. Они становились обвиняемыми, она — свидетельницей обвинения.

«Дискредитация» и «фейки»: как снизить риск преследования за антивоенные высказывания?

На четвертый год полномасштабного вторжения в Украину власти продолжают преследовать россиян за антивоенную позицию по статьям о «дискредитации» армии и «фейках». Какие действия могут попасть под эти

Требуем запретить «карусельные» аресты

В октябре 2025 года суд в Петербурге отправил под административный арест участников группы «Стоптайм»: вокалистку Диану Логинову (Наоко), барабанщика Владислава Леонтьева и гитариста...

Задержания, суды и давление за антивоенные высказывания и критику войны в Украине

4473 новостей и текстов по теме